

EMLÉKLAPOK

1928 OKT. 6.-RÓL.

A HŐSI HALÁLT HALT SÁROSPATAKI DIÁKOK
MÁSODIK EMLÉKTÁBLÁJÁNAK
LELEPLEZÉSI ÜNNEPÉLYÉRŐL
ÉS A
PATAKI DIÁKOK ORSZÁGOS SZÖVETSÉGÉNEK
MEGALAKULÁSÁRÓL.

ÖSSZEÁLLÍTOTTA :

NOVÁK SÁNDOR

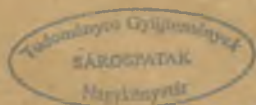
GIMN TANÁR.

KIADJA A PATAKI DIÁKOK ORSZÁGOS SZÖVETSÉGE.

~ ÁRA 1 P. ~

SÁROSPATAK.
NYOMATOTT A REF. FŐISKOLA KÖNYVNYOMDÁJÁBAN.
1928.

2020/996/D.O.

EMLÉKLAPOK

1928 OKT. 6.-RÓL.

A HŐSI HALÁLT HALT SÁROSPATAKI DIÁKOK
MÁSODIK EMLÉKTÁBLÁJÁNAK
LELEPLEZÉSI ÜNNEPÉLYÉRŐL
ÉS A
PATAKI DIÁKOK ORSZÁGOS SZÖVETSÉGÉNEK
MEGALAKULÁSÁRÓL.

ÖSSZEÁLLÍTOTTA :

NOVÁK SÁNDOR

GIMN. TANÁR.

KIADJA A PATAKI DIÁKOK ORSZÁGOS SZÖVETSÉGE.

SÁROSPATAK.

NYOMATOTT A REF. FŐISKOLA KÖNYVNYOMDÁJÁBAN.

1928.

Bevezető.

Sárospatak jelentősége.

Sárospatak városa, a „Bodrogperti Athén“ nemcsak a kulturának, hanem a természetnek is kedvence. Határában, látképében az Alföld és Felföld minden szépsége egyesül. A hegyekről vagy a Bodrogtörvény felől egyaránt elragadó képet nyújt a Bodrogtörvény hosszában végig nyúló város. Kedvező fekvése korán történeti szerepre jelölte ki. Az V. Istvántól épített Vörösbástya-torony s az ebből kiteljesedett dicső Rákóczy-vár stratégiai kulcsa volt Felsőmagyarországnak Kassa és Ungvár felé. Határában többször játszódtak le ütközetek s más fontos események. (Lásd Harsányi: Sárospataki Kalauz.) I. Károly idejében Patak a király, Nagy Lajos alatt a királyné városának nevezetik. Mátyás király, aki a róla elnevezett Királyhegyről nézte híres hadvezére, Rozgonyi Sebestyén által a rabló-csehok megveretését, különösen nagy gondot fordított a város felvirágoztatására. Fekvésénél, gyönyörű környékénél, alkalmasságánál fogva Patakot a kultúra is korán megszerette. A városban és határában már az Árpádok alatt klastromok, zárdák, iskolák épülnek. Itt fejlődött ki 1531-től kezdve a reformátusok leghíresebb iskolája, a muzsák veteményes kertje: a Sárospataki Ref. Főiskola.

A város és a Főiskola varázsa.

Akit a múlt, a nemzeti hagyományok, a szabadságharcok emléke, a történeti szellem, a magyar kultúra ózondús levegője a múltba néző Rákóczi-vár alatt s a jövőbe néző Főiskolában

egyszer megihletett, az örökké szerelmese marad e speciális jellegű városnak s külön diák-typust kitermelő híres Főiskolájának. Az egykori pataki diák az élet küzdelmei közt elközhnyösödve sem felejtheti el azokat az élet- és jellemformáló erőket, melyek őt „Pataki diák“-ká acélozták. Fényes városokból, kultur-gócponokból, modern életet lüktető Bábekből is visszavágyódik a vidéki város gondolattheres csendjébe, a ifjúkor emlékeinek iskolakert-fái alá, a nagy elindulások Bodrog-folyójának sutogó habjaihoz. Az „öreg pataki diák“-nak mindig lelki megfiatalodást jelent elzarándokolni „Ifjúsága szent városába“, lelkisége isteni kovácműhelyébe: a boltozatos homlokú Főiskolához. Örökre fogva tartja őt a híres professzoroknak: a Kövyeknek, Erdélyi Jánosoknak és a híres tanítványoknak: a Bessenyeieknek, a Kazinczy Ferenceknek, Kossuthoknak honimádó szelleme.

A pataki diák.

A Rákóczy-vár és a Főiskola a pataki diák-lélek két alappillére. Amaz a multak tiszteletét, a szabadság- és függetlenség-vágyakat, a honszeretet, emez a tudásvágyat, a művelődést, a világtitkok magyarázatának szomját jelképezi. Az egyik végponttól a másikig a nemzeti előhaladás diadal-kapuja ívelődik, csúcspontján a titokzatos három szögből kinéző szemmel, mely a pataki diák élet-ösvényét mindig bevilágítja a rajongás nélküli vallásosság tiszta napfényével. A két végpont között a valóságban is emelkedő kath. és ref. templom jelképezi a pataki diákot mindenkor kitüntető felekezeti türelmességet, mint a magyar közélet „conditio sine qua non“-ját. Minden pataki diák örököl valamit Kövyből, ha mást nem, a jognak és igazságnak tántoríthatatlan tiszteletét s valamit Erdélyiből, az aeszhetika professzorától: nemes hódolatot a szépségek, érzéket az imponderabiliák iránt. De Bessenyei kezdeményező elszántsága, Kazinczynak kulturákat átfogó tekintete, a „haza mindenesének“: Fáy Andrásnak közéleti

ügyessége szintén juttat örökségi részesedést a legtöbb pataki diák-léleknek. A felületes szemlélő könnyen hajlandó őszinteségeért, a meggyőződés szilárdságáért a pataki diákot dúrvának, faragatlannak minősíteni, pedig nem véletlen, hogy itt járta iskoláit a virágoknak: a lelki finomságoknak nagy költője: Tompa Mihály. A Kazinczy egyetemestő tekintetéhez, a körvonalak merész arányaihoz így járul hozzá a pataki diáknál a részletek, a pontosság iránt való érzék, a tervrajz mellett a mozaiknak is kellő megbecsülése. A pataki várnak s a Főiskolának mélybe eresztett fundamentumai, mint példázatok tanítják meg a pataki diákot, hogy mélység nélkül nincs magasba építkezés. gyökér nélkül nem zöldel a sikerek lombkoronája, alaposság nélkül futóhomokra épít az elme bástyát. Másfelől mindig van a pataki diákban valami könnyű szárnyú lendület, mely játszva segíti át kis bajokon, de felölti az elszántság nehéz fegyverzetét is, mely vas homlokot feszít a nagy bajok, a küzdelmek ellenében. Eszményekért áldozatos is tud lenni a pataki diák. Ha e betűk némák maradnának, felszólalnak e sorok igazsága mellett a szabadságharcnak már elporladott vörössapkásai s a világháború szétszórt diáksírjai. Jellemzi a pataki diákot az önfegyelmező komolyság, mely már a „mendur“-szemekből is férfias ígérettel villan ki, de ki tud oly egészségesen kacagni, a jókedvnek oly maga-megfeledezéssel áldozni, mint a „nótás pataki diák,“ „a basszus-poharak jókedvű öblögetője“? Melyik iskolából indul ünnepi legátusútra annyi szép magyar nóta, mint a pataki Főiskolából? A közélet komolysága, a társas élet vidámsága egyaránt bele van írva a pataki diák pátensébe.

De kitünteti a pataki diákot az egymás iránti szeretet, a testvéries vonzalom, a szolidaritás, mely mindenhol megnyilvánul, ahol pár pataki öreg diák összeverődik, egy édesanyának: az Alma Mater-nek hálás gyermekei gyanánt. Abban az időben, mikor még szó sem volt más iskola diákjainak tömörüléséről, a pataki öreg diákok Buda-

pesten már 1921-ben megalakították a „Sárospataki Diákok Szövetségét“.

A szövetség megalakulásának előzményei.

Az a nagy tétova, mely a trianoni viviszekció következtében a magyar életre reá szakadt, mindenhol keresi a testvérkezet, mellyel összefoghasson. Iskolák öreg diákjai tömörülnek, egyesületeket alkotnak, hogy az életben elvesztett kapcsolatot egymással újra megtalálják. A debreceni öreg diákok szövetkezése azt az eszmét adta a Debrecenben lakó öreg pataki diákoknak, hogy a „Bodrogparti Athén“ volt muzsafiait is egyesíteni kellene egy országos szervezetben. Csak a közóhajnak adott kifejezést Harsányi Gusztáv nyug. kuriai bíró, midőn ez év áprilisában dr. Rácz Lajoshoz intézett levelében e magasztos cél megvalósítása előkészítésére kéri föl a Főiskola tanári karát. Elekes Imre akkori közigazgató fölismervén a kérdés nagy horderejét, azonnal magáévá tette az eszmét s a tanári karból alakított bizottsággal megtette a szükséges lépéseket. Érintkezésbe lépett dr. Panka Károly képviselőházi főkönyvtárossal, a Sárospataki Diákok Szövetségének igazgatójával, hogy bizottságot küldvén Patakra, közös gyűlésben beszéljék meg az alakulás előzményeit. Levelezések, tárgyalások, bizottsági ülések után abban történt megállapodás, hogy a Főiskola közigazgatója június 24-re egy előkészítő országos értekezletet hív össze, melyre a bizottság a meghivandók névsorát (mintegy 40 meghívott) is összeállította, tárgysorozatául kitűzte a megalakulás kimondását, alapszabálytervezet megbeszélését, a leendő tisztikarra vonatkozó javaslatot s az alakuló gyűlés időpontjának megállapítását. A június 24 én délelőtt 12 órakor kezdődő értekezleten, melyen vidékről és Patakról mintegy 50-en jöttek össze, Elekes Imre közigazgató vázolta a kérdés történetét, ismertette az alapszabálytervezetet. Lelkes felszólalások után az értekezlet elhatározta, hogy a tagságra való felhívás szövegének megállapítását, kinyomatását,

megfelelő propagálását, a tisztségekre való jelölést a tanári karra bizza, valamint az alapszabálytervezetnek a közgyűlés elé terjesztendő végleges formájának elkészítését is. Megállapodott az értekezlet a szövetség (P. D. O. Sz.) címében, a közgyűlés idejében (az elesett diákok II. emléktáblájának leleplező ünnepélye okt. 6-án). Az évi tagdíjat 4 pengőben javasolja megállapíttatni. Hálás köszönetet mond az értekezlet a jelen levő Kazinczy Gábor nyug. kuriai bírónak, ki 1000 pengős alapítványával alapító tagnak lépett be a Szövetségbe.

A Szövetség célja.

A Szövetség célja első sorban a főiskola iránti szeretet ápolása. A Főiskola hagyományos szellemének feltárása, ébrentartása és a volt diákoknak e szellemben való megtartása. E célból bele kívánja vonni a Szövetség a főiskola volt diákjait a főiskola aktuális életébe és céljaiba, anyagi támogatásába, hogy annál gyümölcsözőbben lehessen átvinni a nemzeti köztudatba a Főiskolának az egész nemzetre kiható kulturális jelentőségét, meggazdagítva a nemzeti életet azzal a sajátos szellemmel, melynek hordozója a Főiskola. Végül ápolni óhajtja a szövetség a pataki diákok közt a testvéri szeretetet s őket minden irányban támogatni kívánja.

Az ünnepek.

Az „Aradi vértanúk“ szokásos ünnepét mint koszorú, ölelte körül a hősi halált halt pataki diákok második emléktáblájának leleplezése s a Pataki Diákok Országos Szövetségének megalakulása. A könnyes Jelen jött tisztelni a dicsőséges Mult-hoz — a boldogabb Jövő felépítése érdekében. Öreg diákok hozták el tapasztalástól, szenvedésektől kifehéredő sziveiket, hogy az Alma Mater örök tüzénél újra lángra gyújtva ajánlhassák föl az Ősi Főiskola halhatatlan penates-einek.

Nagynevű vendégeink közül azokat, akik már okt. 5-én megérkeztek, a Főiskola látta vendégül a Tápintézet kis-termében. Másnap aranyló

őszi napfény varázsolta szebbé a kis város arculatát, könnyebben elviselhetőbbé a gyászlobogókat s bizakodóbbá a sziveket. Reggel fél kilenckor a templomba mentünk, hol Darányi Lajos főiskolai szénior imája nyújtott művészi praeludiumot a további ünnepélyek magasztos hangulatához. Istentisztelet után a Bajtársi-Egyesület s a gimnáziumi fiú- és leánycserkészek sora között vonultunk fel a Főiskola imatermébe, ahol a Főisk. Énekkar „Magyar Hiszekegy“ éneklése után dr. Mátyás Ernő közigazgató magasan szárnyaló s egyúttal mélyrenéző ünnepi beszéde, Zsiros József theol. h. tanárnak az igazság erejével ható szép alkalmi költeménye ragadta történelmi magaslatokra lelkünket. Bevégzésül a Főisk. Énekkar adta elő művészi betanulásban Gróf Zichy Géza „Nemo“ c. operájából a Rákóczi-dalt B. Szűcs Ferencné, Rudle Erzsébet kitűnő zongora kísérete mellett. Az imateremből a százakra megszorodott közönség a kapú-átjáró alatt felállított hősi emléktáblához sereglett, amelyet az elsőhöz illesztve, zöldes barnán csíkozott márvány-kerettel körülfogva a sárospataki diákok Pesten alakult szövetségének áldozatkészsége állított fel. Itt a Főisk. Énekkar impozáns énekszámát (Radnay: Hősök emléke) után Somody János budapesti kir. ügyészségi alelnök tartotta meg leleplező beszédét megható vonatkozásokkal a hős diákok harci tetteire, például képen állítva oda önfeláldozásukat a mai ifjúság elé. Nagy Barna hittanhallgató lelkes szavalatát követte az emléktábla megkoszorúzása: a miskolci 7. honv. vegyes dandár képviselőjében Paksy Ernő őrnagy, a debreceni öreg diákok nevében Harsányi Gusztáv nyug. kuriai bíró, a sárospataki ref. egyház koszorúját Forgács Gyula lelkész, a sárospataki állami tanítóképző-intézetét Kovács Dezső igazgató, a főiskola tanári karáét Dr. Mátyás Ernő közigazgató, a képezdei ifjúságét Béky Miklós tanítóképző-intézeti növendék, a főiskolai ifjúságét Darányi Lajos szénior, a cserkészlányokét Priscák Olga, a kegyeleti staféta-nyertesek nevében a gimnázium részéről Bukovinszky Béla VIII. o. t.,

a tanítóképzősök részéről Ugra Miklós, a leventék részéről Janek László helyezték el koszorúikat az emléktáblára. A könnyekig meghatott közönség együttérzése a Himnusz felséges akkordjaiban csapott össze.

E kegyeletes ünnepek után újra az imaterembe vonúltunk, ahol a Régi Pataki Diákok Országos Szövetségének alakuló közgyűlésén több mint másfélszáz régi diák vett részt, de már eddig a 800 meghívott közül háromszázan jelentettek be csatlakozásukat. Dr. Mátyás Ernő közigazgató megnyitó beszéde után a közgyűlés Kazinczy Gábor ny. kuriai bírót, a nagy Kazinczy Ferenc unokáját választotta meg egyhangúlag elnökéül, aki a közigazgató üdvözlő szavai után nagyhatású beszédben fejtette ki a Szövetség létrejövételének célját. Az alapszabályok letárgyalása és elfogadása, melyet Dr. Trócsányi József theol. tanár ismertett, hosszabb időt vett igénybe, utána a tisztikar megválasztása következett.

A választások egyhangú megejtése után az öreg diákok nevében Pálóczi Horváth Zoltán ügyvéd üdvözölte a közönséget mély járású gondolatokkal nagy vonalú beszédben, melynek fényesen kiemelkedő részlete volt a Pataki Főiskolának a nemzeti kulturában elfoglalt szerepe, valamint a jelenlegi ifjúsághoz intézett kérelme. A mai diákok szeretetteljes üdvözlését Darányi Lajos szénior fejezte ki. Mindkét üdvözléért a Főiskola nevében Janka Károly főisk. egyházi gondnok mondott mindnyájunk szívét megremegtető köszönetet. Ezután dr. Rácz Lajos akad. tanár olvasta fel Bodnár István szekszárdi író és költő ez alkalomra írt „Riadó“ c. nagyhatású költeményét.

Megalakulván az Egyesület, dr. Panka Károly, mint a Sárospataki Diákok Szövetségének (most már a P. D. O. Sz.-nek pesti fiókjának) igazgatója hálás szívvel mond köszönetet mindazoknak az öreg diáktársaknak, akik a két emléktáblára áldozatkészen adakoztak s őt nehéz, de eredményes munkájában támogatták. Indítványozza, kéressék föl az Orsz. Szövetség vezetősége egy emlékfüzet

kiadására, melyben e napnak története s a hősi halottak életrajzi adatai gyűjtessenek össze. A közgyűlés dr. Panka indítványát elfogadva, a legmelegebben mond neki köszönetet odaadó fáradozásáért, valamint a pesti Fióknak úttörő munkájáért s e kettős köszönetet jegyzőkönyvbe foglaltatja.

Végül Marton János theol. tanár tartott a sárospataki főiskola jelen problémáiról és céljairól hatalmas távlatu, lebilincselően érdekfeszítő beszédet.

Táviratilag üdvözölte a gyűlés Horthy Miklós kormányzó úr Őfőméltóságát, mint egy pataki diák ősenek leszármazottját, gr. Bethlen István miniszterelnököt és gr. Klebelsberg Kunó vallás-és közoktatásügyi miniszter urat.

A megalakuló gyűlést Enyedy Andor miskolci lelkész, főiskolai igazgató-tanácsos magasan szárnyaló és szivekbe markoló imája s elnöki zárószavak után a 245. dicséret egy versének eléneklése zárta be.

Az alakuló gyűlés után, mely $\frac{1}{2}$ 12 órától délután $\frac{1}{2}$ 3 óráig tartott, a főiskolai tápintézetben 190 teritékes közebed volt számos felkészülttel, melyek mind a pataki főiskola iránti nagy szeretetről, az öreg pataki diákok testvéries egyetértéséről tettek tanubizonyságot. *Novák Sándor.*

A Szövetség üdvözlő sürgönyeire a következő válaszok érkeztek:

Gr. Bethlen István miniszterelnök sürgönye:

Pataki Diákok Orsz. Szövetsége alakuló közgyűlése nevében hozzám intézett jóleső távirati üdvözlésért hálás köszönetemet fejezem ki s kérem annak tolmácsolását közgyűlés előtt.

Gróf Bethlen István
miniszterelnök.

Gr. Klebelsberg Kunó vallás- és közoktatás-
ügyi miniszter levele:

A Pataki Diákok Országos Szövetsége
Tekintetes Elnökségének Sárospatak.

A Szövetség alakuló gyűléséről hozzám
intézett, jóleső üdvözlésért fogadják, kérem,
hálás köszönetem nyilvánítását.

Őszinte tisztelettel

Klebelsberg.

Nagy találkozó.

Ünnepi beszéd a Sárospataki főiskolában október hatodikán, a világháborúban hősi halált halt pataki diákok második emléktáblájának leleplezése napján.

Reményik Sándor, a közismert erdélyi poéta, egy szép költeményében magát egy megáradt, partjait szakító folyóhoz hasonlítja. A költőnek ez a gondolata különös mértékben ráillik a mi egész magyar életünkre. Hatalmas viharok tomboltak felettünk, magyar életünk folyója megáradt, sodra szaggatja partjait. Zivatarok pusztító árja sodor még ma is minket. Mennyi szennyet, mennyi pusztító indulatot, de mennyi nyomort, gyászt és bánatot kavargatnak sötét örvényei!

Álljunk meg egy rövid órára magyar életünk sötét örvényei fölött, minél sötétebben hullámnak azok, minél bizonytalanabb tájak felé csapódnak, annál inkább meg kell állanunk, hogy tájékozódjunk az út felől, amelyen haladnunk kell. Az életnek lüktető hullámverésében az ünnepek mindig megállóak voltak, amelyeken mindig önmagunkat, céljainkat, útainkat kerestük.

Ünnepeink valamikor örömunnepek is voltak. Nemzeti életünk folyója méltóságteljesen hömpölygött tova, életünk ege derülten mosolygott, abban azt láttuk meg inkább, ami a dicsőség fényében csillogott. Amióta azonban sötétté lett körülöttünk az égbolt, amióta innen is, onnan is jajszavak

hangzanak fel. azóta már mélyebbre tekintünk. A szenvedés mindig alkalmas volt arra, hogy annak tükörében mélyebb pillantással lássuk meg igazi arculatunkat. Jelen szenvedéseink tükörében egyre inkább úgy látjuk, hogy tragikus sorsú nemzet vagyunk, hogy lelki arculatunk legszembeszökőbb vonása a bánat, a szomorúság.

Nagy találkozó a mai nap számunkra, pataki főiskolánk nagy találkozóát rendez a magyar ugaron szerteszóródott hű fiai számára. De én úgy gondolom, hogy azért olyan nagy nap ez a mi számunkra, mert a vértanuk találkozóján, Arad és Trianon hős vértanuinak találkozóján rendezzük ezt a nagy találkozót. Lehet-e nap, amelyik mélyebb tónust nyújthatna ünneplésünknek, mint a mai?! A gyűjtőlencsének az a különös képessége van, hogy a nap által a világmindenségbe szétszórt fényhullámot összefogja és egyetlen egy pontba koncentrálja, egy ilyen gyűjtőlencse számunkra a mai nap, csakhogy sötétséget és gyászt gyűjt össze, összegyűjti mind azt a sötétséget, ami nemzeti életünk hullámverésében fel-fel bukkan. Reá hull ez az összesűrített sötétség a mi lelkünkre s ha mi ennek reflexében nézzük magunkat, valóban úgy látjuk, hogy tragédiák nemzete vagyunk, hogy a bánat a mi lelki arculatunk legmélyebb vonása. Aradnak és Trianonnak közös gyásza hull ma a lelkünkre, mert számunkra Trianonban sűrűsödik össze mindaz a gyász, amit a világháború támasztott s e gyásznak leple alatt hadd figyeljünk rá a mi magyar életünk tragédiájára. Nagyra hivatott nemzet vagyunk, lelkiségünkben kiváltságos ígéretet adtak a mi számunkra, a nagyságnak az öntudata feszül a lelkünkben s mégis az a végzetes sors adatott osztályrészünkül, hogy akkor kellett a legmélyebbre zuhannunk mindig, amikor legmogasabbra szárnyaltak lelki készségeink. Van-e mélyebb tragikum, mint a nagyság öntudatával járni bilincsbeverten, szűkreszabott életlehetőségek között. Innen van az, hogy lelkiarculatunkon bánat borong, de azért van az is, hogy bánatunk sajátos magyar bánat.

Ravasz László azt mondja róla, hogy az „nem lemondó, tehetetlen, álmatag elégia,” hanem abban „megcsillan az acél fénye, lüktet a vér ereje és zúg a lefojtott, szenvedélyes akarat s nem magyar bánat az, amelyik nincs átítatva valami izzó, Prometheus-i szenvedélytől, a leláncolt akarat kínjától.”

A tragédiák, a bánat nemzete vagyunk, s a mai napon különösen mély és sötét völgyön visz az útunk, egyik oldalon Arad, a másik oldalon Trianon bitófái, fejfái és keresztjei integetnek s nekem az az érzésem, hogy még mindig titokzatos mélységekben járunk, és hogy még nem láttuk meg a felfelé vezető utat. Visz-e hát út ebből a sötét mélységből napfényes magasságok felé?

Különös varázsa van a multnak, az emlékezésnek. Annak árjában sokszor megszépül az, ami csúnya volt és rúttá lesz az, ami szép volt, sokszor kicsinnyé válik az, ami nagy volt és különösen megnövekszik az, ami köznapinak látszott. Sokszor ráfigyeltem arra, hogy miképen nőnek meg előttünk október hatodikán a mi vértanúink. S amint ma lélekben a bitófák, fejfák és kereszttek között járunk, úgy tetszik nekem, hogy azok is megmozdulnak, útra kelnek, felfelé mennek és mind magasabbról integetnek s egyszerre csak elhelyezkednek a Golgotha keresztjének különös fényében s annak fönsége alatt útunkba állnak, nekünk találkoztó adnak. Talán azért vitt eddig az útunk mindig csak végzetesnek látszó sötét mélységekben, mert mindig csak a kereszttek mellett jártunk s nem akartunk a kereszt útjára lépni, amelyik egyedül visz napfényes magasságok felé.

Buday Barna egy mélyen gondolkozó ujságíró, magyar életünkről elmélkedve, nem régen ezt írta: „a kereszt felé kell vinni az embereket, hogy nyugodtabb legyen az élet és könnyebb a halál.” Mi azonban a mai napon az életről akarunk tudni csupán s minél sötétebben mered felénk a halál, annál inkább akarjuk az életet. Miért nyújt nekünk nyugodtabb, teljesebb életet a kereszt?

Valamikor az élet misztériumáról egy mély-

értelmű cikkben azt olvastam, hogy „az élet bármely formájában két fővonalból van összetéve, amelyek keresztezik egymást. Az egyik vonal jelenti az ős életerőt, az akaratot, a másik, amelyik elvágja, közepénél ketté szeli az elsőt a halál hajthatatlan kegyetlen vonala“ s ezen két vonal, mely egy keresztet alkot, szimbolizálja az emberi életnek valóságát. Az életnek pedig az a misztériuma, hogy öntudatosan vállaljuk ennek a keresztnek hordozását. Ennek a keresztnek hordozói voltak Arad vértanui, ennek a hősi halált halt pataki diákok, ennek legöntudatosabb hordozója a Krisztus.

Magyar életünk tragédiái, magyar lelkünk bánata, mind-mind arról beszélnek, hogy az ős magyar életerőt, az acélos magyar akaratot közepénél átszelte a halál kérlelhetetlen vonala. Magyar életünknek tragikumja azért olyan mély, mert duzzadó, hatalmasan feszülő életerőt metszett át a halál vonala, magyar szomorúságunkban azért van annyi vulkánikus elem, mert lefojtott energiák feszülnek abban. Azonban feloldódnak a leláncolt magyar erők, újra hősi tettekben érvényesül a magyar akarat, újra megzsendül, kivirul a magyar élet, ha öntudatosan vállaljuk hőseink, vértanuinak keresztjét, a Krisztus önfeláldozását.

Pataki főiskolánknak egy költői lelkű öreg diákja, Keéky István azt üzeni e nagy ünnepen összesereglett diáktársaihoz, hogy melleik legyenek erősek, mint ama paizsok, amelyeket a Rákócziak harcaiban semmi nemű fegyverek nem tudtak behorpasztani, hogy Alma Materünk nyerje vissza ékességét és teljességét, hogy egy nagy Magyarországnak világítson újra . . . s ha kell, legyen világossága megszámlálhatatlan kardok fényessége, hogy legyen husvét a mi bús magyar Golgotánkon. Nagypénteki időket él ma nemzetünk, a Golgota útján jár népünk, de hisszük, hogy husvét következik nagypéntek után s hogy minél öntudatosabban hordozzuk keresztünket, annál bizonyosabban felragyog felettünk a feltámadás napja.

Dr. Mátyás Ernő.

Október 6.-án

(az elesett pataki diákok emléktáblája leleplezésekor.)

Világok Ura,
 Elődbe omlik a testünk, a lelkünk
 S riadtan jajdúl ajkunkon az ének ;
 Világok Ura, zokogva kérdezünk :
 Mikor lesz vége
 Az ezeréves magyar temetésnek ? . . .
 Ezer éve a harcok dárídóján
 Magyar keblekből vérrózsák fakadnak
 Ezer éve, hogy feltámadt az ármány,
 Gyilkolva szaggat
 S készíti gyászát Muhinak, Aradnak.
 Anyák lelkéből reménységet rabol,
 Mátkák szerelmét galádul széttépi, —
 Jaj, ássák a sírt szüntelen valahol
 Bomlott kufárok hitszegő cselédi
 Szentségtaposó gőgjük tivornyája
 Kinná dermeszti a szivekben a vért,
 Ezer esztendő fojtott zokogása
 Zengve-zúgva lázad : miért, óh, miért ? ? . . .

Halnvágyó nép a temetőt járja,
 Égő keservvel siratja a multat.
 Meghalt a jókedv tüzes muzsikája
 S a magyar égről
 A fénycsillagok örökre lehulltak . . .
 Jövendők ormán alszik minden lélek. —
 Sasszárnyú dalokban összetört a hit.
 Gőgicsélő ajkak epedten égnek. —
 Az élőket a megholtak keresik :
 És a szivekben
 Megmozdul a vér fagyott óceánja,
 Fakúlt szemekből égi szikra lobban
 S mint mennydörgésben a búsult ég átka
 Hősök lelke ver
 A megtépett, koldús, ványadt karokban ;
 Orkán orgonáján harsog tüzes átok,
 Aradi mártYROK esküdnek benne,
 Nótázva indul a vészben utánok
 Egy új ezer év ifjú regimentje.

S minden, ami fáj: szenvedély, vágy, bánat,
 Rongyolt életünk s az emésztő halál,
 Hitvesek csókja
 És imádsága az édesanyáknak
 A csodák hajnalán egymásra talál,
 Hol zúgó csaták vérfakasztó poklát
 Roskadó keblek kínja gyújtja lángra,
 Tiprott hazában
 Ősi jogát védi a szent szabadság
 Megcsúfolt, harcos, büszke oroszlánja;
 S megremeg reá a doberdói fensik
 S lengyel mezőkön a vérázott avar,
 Tetemre hívja porladó hőseit
 Véres tetemre a megkínzott magyar!

Világok Ura,
 Elhal szívünkben a százados zsoldár,
 Csendes zokogás minden dobbanása.
 Világok Ura, vezértünk Te voltál,
 Nézd, hű népednek nincsen már hazája,
 Lehullott, mint egy boldogító álom
 Viharos, villámos, sötét éjszakán;
 Hiába halt meg az a Tizenhárom,
 Hiába folyt vér a gyilkoló csatán . . .
 De ha zendül a harcok riadója,
 Csodákra ébred a bűzhödt világ,
 Égető átkát a szívünk kiszórja,
 Pusztítva a gazok tébolyútt hadát
 S törhet ellenünk hullarablók raja,
 Széjjelszaggathat százezer halál,
 A vérünket is sárba taposhatja,
 Velünk az ősök diadalma jár,
 A hadak útján hős vitézek várnak,
 Kik megszentelték a gyilkos világot,
 Győzelmi harcán szent magyar hazánknak
 Glóriás fővel elmegyünk Hozzájok!

Zsiros József.

Ünnepi beszéd

az elesett pataki diákok 2-ik emléktáblája leleplezésekor.

Mélyen tisztelt Ünneplő Közönség!

Október 6-ika van ma! A magyar nemzet nagy gyásznapja!

A mai napon minden jó magyar ember oda zarándokol gondolatban az aradi 13 vértanú sírjához és a fájdalom könnyűiből font gyöngykoszorút hódolattal teszi le arra a szent földre, ahol haló poraik nyugszanak.

Ünnepet ülünk mi is ma itt! A világháborúban hősi halált halt pataki diákok emlékünnepe.

Mind a két ünnep gondolata azonos forrásból fakad, mind a két helyen a hazáért hősi halált halt bajtársak emléke előtt hódolunk és mégis olyan nagy a különbség a két ünnep között.

Nem azért, tisztelt Ünneplő Közönség, mert az egyik országos, a másik inkább helyi jelentőségű, hanem azért, mert míg az aradi vértanúk ragyogó élet után díctelen halállal: a gyáva zsarnokság gyilkos kezétől estek el, addig a mi diákjaink a legszebb férfi halállal, nyílt csatában, olyan halállal haltak, aminőt a csaták lánglelkű költője kitüntetésként esdve kér magának, amikor azt írja:

Ott essem el én
A haza mezején,
Ott folyjon az ifjú
Vér ki szívemből.

Ezért gyászünnep az aradi ünnep és ezért kell Patakon elnéemülni a fájdalomnak, azért kell eltűnni a könnynek, mert akiket a magyarok Istene arra választott ki, hogy

Holttestükön át
Fújó paripák
Szágúdjanak a
Kivívott diadalra,

azokat könnyezni, sajnálni nem szabad, azokat csak irigyelni lehet.

Amikor a világháború kezdetén a hódításnak saskeselyűje az orosz szuronyok hegyére szállt és

milliós tömegeket hömpölyögtetett a Kárpátok felé. hogy a szerb darócba öltözött gyűlölettel egyesülve letiporjanak bennünket és eltüntessék kis országunkat a föld színéről, a pataki diákok az elsők között voltak, akik északon és az elsők között voltak, akik délen büszke mellüket neki feszítették az ellenséges emberáradatnak.

Hogy mennyire az elsők között voltak, legjobban mutatja az, hogy Vitek Géza már 1914. aug. 29.-én, Lucskay Béla 1914 október 1.-én, Balogh Gyula és Kriston Kálmán pedig már 1915-ben elesetek abban a küzdelemben, ahol a sokszoros túlerővel szemben legtöbbször nem a győzelemért, hanem csak a becsületért harcoltak. És amikor a magyar holttestekből emelkedő hullahegyeken és a magyar szívből kiömlő vérből keletkezett folyamok hullámverésen megtört az ellenség ereje, ott maradtak és azért maradtak ott a mi diákjaink, mint örökké éber előőrsek, hogy ha majd újból megharsan a harcok trombitája, — Csaba királyfi seregével egyesülve, megint az elsők közt legyenek azok között, akik segélyére sietnek annak az élet-halál harcot vívó seregnek, amelyik megindítja a harcot Nagymagyarország feltámasztásáért.

De hát mikor indul már meg ez a harc és ha megindul, lesz-e nekünk elég bátorságunk, lelki erőnk és lelkesedésünk, hogy azt szívvel-lélekkel megvívjuk?

Nem azért vetem fel ezt a kérdést, mintha nekem egy csepp kétségem is lenne ebben az irányban, — nem azért, mintha azt hinném, hogy a Rákócziak lánglelke és Kossuth Lajos lobogó lelkesedése megfogyatkozik a pataki diákokban, mert hiszen mindnyájan tudjuk, hogy a pataki diákoknak nem parancs, hanem szent üzenet volt a behívó, tudjuk, hogy a most ünnepeltek közül is önként jelentkeztek a harctérre Kriston Kálmán, Lucskay Béla és Végh Zoltán, tudjuk mi is a költővel, hogy

„Ha majd új földrengés
Rázza a világot,
Megint elmennek a
Pataki diákok“,

akik előtt olyan ragyogó példák állnak, mint Mokcsay Endre példája, aki amikor súlyos betegséggel haza került a harctérről, még mielőtt igazán felgyógyult volna, szinte kierőszakolta a harctérre jutást. Hiába mondták neki az orvosok, — írja a Fogarasi Hírlap 1916 aug. 2-iki száma, — hogy szervezete még nem bírja ki a harci fáradalmakat, — azt felelte: „Ha megettem békében a katonakenyeret, illik azért megszolgálni háborúban is“ — és kereste a maga fátumát és magyar katonához méltón 1916 júl. 22 én meg is találta.

Én tehát a pataki diákokat nem félttem és csak azért vettem fel ezt a kérdést, hogy megfelelhessünk egy másik kérdésre, amelyik egyre sürűbben kér helyet magának, amelyik mindenütt ott van, ahol hősi halottakat ünnepelnek, amelyik a pacifizmus, demokratizmus álarcába öltözve, egyre sürűbben üti föl vipera fejét, hogy megin gassa a bizalmat, megtörje az egységet és lelo hassa a lelkesedést és amelyik azt sziszegi felénk:

Hát érdemes volt-e a világháborúban annyi magyar vért kiontani?; hát érdemes volt-e annyi jó magyart a halál martalékául oda dobni? Kérdezem, érdemes volt-e ???

Hát én erre a kérdésre a nem pataki diákok nevében azt felelem, hogy:

„Hát érdemes volt-e most 10 éve békejobbot nyújtani ellenségeinknek; hát érdemes volt-e eldobni a fegyvereinket, védtelenül hagyni határainkat, szétzüllesztetni a legszebb és a leghősibb hadsereget?“

Érdemes volt-e ???

A pataki diákok nevében pedig azt felelem, hogy minket az a kérdés egyáltalán nem érdekel, mi ezt a kérdést fel sem vetjük, meg sem értjük, mert a mi hazaszeretetünk olyan talajból fakadt és olyan levegőben és napfényben fejlődött terebélyes fává, hogy a kételkedőknek, az aggódóknak, a fontolgotóknak a gyáva suttogása mi hozzánk el sem hat és mi azt a suttogást a nagymajtényi síkon felharsanó tárogató édes-bús hangjától meg sem halljuk,

Mi nem nézük,
 Mi nem várunk,
 Ha a *Haza* hív,
 Talpra állunk.

És amikor mi ezt megállapítjuk, nem kívácsolunk ebből valami külön érdemet a magunk számára, nem tartjuk magunkat elsőbbrangú hazafiaknak, mint mások, mert hiszen nekünk a hazáért áldozatot hozni nagyon könnyű.

Hogy ne volna könnyű, mikor nekünk ennek az Alma Maternek a falai között mindennapos imádságunk volt, hogy „A haza minden előtt!”

Hogy ne volna könnyű, mikor mi itt azt tanultuk: „A hazáért mindent, a haza ellen semmit!”

Hogy ne volna könnyű, mikor itt belénk idegződött annak a klasszikus mondásnak az ereje és igazsága: „Dulce et decorum pro Patria mori!”

Hogy ne volna könnyű, mikor mi mindnyájan tudjuk azt, hogy „örökké élnek azok, akik a hazáért halnak meg.”

*

És most hulljon le a lepel arról a márványtábláról, amelyet a mi szeretetünk állított a mi hőseinknek s tűnjenek elő azon azok a ragyogó nevek, amelyek feltüntetik azt, hogy kik a mi eszményképeink. És ha elkopik az arany és ha szétporlik a márvány, akkor még mindig élni fog az ő emlékü a mi szívünkben, lelkünkben, a magyar történelemben büszke példájául annak, hogy milyenek voltak a pataki diákok!

Sárospatak, 1928 okt. 6.

vitéz Somody János dr.

Üdvözlő beszéd a Pataki Diákok Országos Szövetségének alakuló gyűlésén.

— Tartotta dr. Mátyás Ernő közgazgató. —

Im kitárultak Önök előtt újra főiskolánk százados kapui. Anya nem ölelheti forróbb szeretettel magához a messze idegenből hazatérő fiait, mint ahogyan az Alma Mater keblére öleli Önöket. S különös sorsa a véletlennek, hogy most, amikor egybegyűltek ide ez ódon, kedves falak közzé, éppen én köszöntöm Önöket, aki nem voltam pataki diák, aki csak három év óta vagyok pataki tanár. Különös adománya az isteni Gondviselésnek számomra az, hogy én ennek a Szövetségnek éppen a szíve tájára kerülhettem, hogy az elmúlt hetekben éppen a szíve dobogásában éltem. Így nyújtotta nekem sokszorosán azt, amit mint gyermek és ifjú nem kaphattam meg, azt, hogy most pataki diáknak érzem magam.

Az elmúlt hetekben naponkint 15—20 levelet hozott számomra a posta a pataki iskola régi kedves tanítványaitól s e levelek mindenike hozott sok meleg emlékeztést, szeretetsugárt, sodort felém sok gyermeki vágyakozást, hálahullámot. A levelek egyik-másika csak néma izenet volt, de mégis milyen beszédes izenet! De sok azok közül hatalmas, szívbemarkoló bizonyágtétel a főiskola örökre foglyúl ejtő varázslatos hatalma mellett. Egy 77 éves öreg úr levelében azt jelezte, hogy mellőlle már elhullottak a régi barátok, de jön, hogy még egyszer meglássa az ő legnagyobb barátját, egy másik nagy szívű fia a főiskolának jelzi, hogy nem jöhet már, mert a nagy korával birkozik már, de imádságos lelkével a fentiekkel társalog azért, hogy „legyen kőfalaink között csendesség és békeség.“

Most pedig, amikor valósággá lett az, ami eddig vágy volt, most, amikor újra hazajöttek a fiak, akiket az Alma Mater évekkal vagy hosszú évtizedekkel bocsátott el kebléről úgy érzem, hogy az a sok szeretetfolyó, ami külön-külön ömledezett a hű fiak lelkében, tengerré dagad e meg-

szentelt falak között s megárad az főiskolánk jelenlegi kis és nagy diákjainak lelkében is, amint meglátják az öreg főiskolához való e szent zárandoklatot. Bejárom most képzeletem szárnyain Csonkaországunk különböző tájait s úgy érzem, ahol csak pataki diákok vannak az országban, most ide fordítják tekintetüket, egy láthatatlan zárandoklatban felénk özőnlenek, lélekben ők is megérkeznek.

Kettős ünnep számunkra a mai nap. Ha csak egy órával ezelőtt összegyűjtöttük mindezt a sőtétséget és gyászt, ami bánatos magyar lelkünkre ráborul, most lelkünk mélyéről előhívjuk mindazt az örömet és fényt, ami hosszú évek alatt pataki diákszívekbe felhalmozódott. Egy fényözön sugárzik most itt körülünk s úgy érzem, hogy most melegebben tekintenek reánk ez ódon falak, mint máskor, úgy érzem, hogy az égbolt is fényesebben ragyog felettünk.

Feloldódik most lelkünk minden tiszta érzése. egész mélysége és összeolvad abban az egyetlen egy imádságos érzésben, hogy áldja meg az Isten a pataki főiskolát. De a forró hússzívek után megszólalnak a százados kövek is és hatalmasan visszhangozzák, hogy áldjon meg az Isten minden pataki diákot!

Kazinczy Gábornak, a Szövetség megválasztott elnökének üdvözlése a közigazgató részéről.

Méltóságos Uram! Amidőn most úgy köszöntöm, mint a P. D. O. Sz.-nek az elnökét, az az érzésem van, hogy ebben az ünnepélyes órában itt közöttünk egy klasszifikáció történt, öreg diákok klasszifikálták Méltóságodat első diáknak. Az első diák nemcsak annyit jelentett mindenkor a mi főiskolánkban, hogy a legjobb tanuló, mi tanárok az első diákban látjuk egy-egy osztály vagy az egész főiskola ifjúságának reprezentását, az egész főiskola szellemének megtestesülését. Mi eddig is Méltóságodban láttuk megtestesülve a

pataki főiskola öreg diákjait. Szivem egész melegével köszöntöm most, mint a P. D. O. Sz.-nek immár megválasztott elnökét, első diákját.

A P. D. O. Sz. azért létesül, hogy egységbe fogja e csonka hazában szerteszóródott régi diákokat, hogy egybegyűjtse azok szeretetét, hűségét és háláját; köszöntöm Méltóságodat, mint aki elsőnek hintette el az eszmének magvait. A P. D. O. Sz. a hagyományos pataki szellem ápolására létesült; köszöntöm Méltóságodat, mint aki eleitől nyert öröksége, saját egyéni lelkisége folytán is első a pataki szellem ápolói között. A P. D. O. Sz. azért létesül, hogy ápolja a főiskola örök eszményeit, céljait; köszöntöm Méltóságodat, mint aki első a főiskola örök céljaiért való szolgálatban és áldozathozatalban. A P. D. O. Sz. elsősorban a főiskola szeretetének ápolására létesül; köszöntöm Méltóságodat, mint aki első a főiskola szeretetében. Öreg diákokból tömörül ez a szövetség, de ifjú a lelkesedésük és akarásuk; köszöntöm Méltóságodat, mint akinek lelke 7 évtizedes kora dacára megmaradt ifjúnak. Éltesse az Isten Méltóságodat, hogy sokáig lehessen tündöklő, világító, hitet és reménységet sugárzó csillaga e Szövetségnek!

Kazinczy Gábor székfoglalója

a pataki országos diákszövetség megalakulásakor
1928. évi október hó 6-án.

*Igen tisztelt Közigazgató Úr!
Kedves Diáktársaim!
Nagyérdemű Közönség!*

Nagyon meghatottak azok a kedves szavak, az a gyönyörű beszéd, amelyet a Közigazgató Úr hozzám intézett. A pataki diákszövetség elnöki székébe való emelés nekem igen nagy örömet okozott. Nemcsak a benne rejlő collegialitás miatt, hanem különösen azért, mert ebben az újabb állásomban alkalmam lesz a Diákszövetséget és általában véve a collégiumot hatályosabban szol-

gálni, mely collégiumnak én a nekem és őseimnek több, mint három századon át szakadatlanul adott szellemi kincsért és jóságért kimondhatatlanul adósa vagyok.

Egyik volt diáktársunk, Radácsy György, aki a collegium történetében nagy nevet szerzett magának, „Régi pataki diákélet” című művében lelke mélyéből szakadt szeretettel beszél a collegiumról és annak megalapítójáról, Perényi Péterről. Mesteri kézzel ismerteti a pataki collegium ősi szellemét, melynek a történelem folyamán a magyar nemzeties szellem védelmében oly nagy szerepe volt és hogy a „pataki iskola csak a régi pataki diák rajongó szeretetével lehetett és lehet a jövőben erős, csak így maradhatott és így maradhat meg a jövőben is, ami ma, a református egyház bevetetlen várának, messze világító őrtornyának.” Megindítóan írja, hogy mikor szülei először hozták Patakra és először látta kis gyermekkorában itt azt a szobát, amelyben Rákóczi Györgynek és Lorántffy Zsuzsánnának fiai, mint pataki diákok laktak és mikor először látta a kaput, melyen a jezsuiták az ostromlott collegiumba akartak betörni, hogy azt a kálvinistáktól elvegyék és újra szerzetesekkel töltsék meg, az ostromot azonban a pataki diákok és Patak népe visszaverték — lelkesedésében csak úgy nőtt lelkén az ígézet.” Fejedelmi sarjak, hős diákok nyomán járni, írja, úgy éreztem, hogy gyönyörűséges szép kies mezőre esett az én sorsom.”

És ez a vitézség folytonosan ismétlődik századokon keresztül. Nem ugyan mindig a collegiumért, hanem a Hazáért, a lélek- és vallásbadságért, de hiszen a collegium, a Haza- a vallás- és lélekszabadság ugyanegy. Ismétlődik a pataki diákok sorából kikerült gályaraboknál, kiknek amint egy régi diáktársunk, Tompa Mihály olyan szépen írja: „Hogy hitők megtagadják, a máglya s bárd nem volt elég.” Ismétlődik a Rákócziaknak a szabadságért folytatott küzdelmeinél fegyvert fogott pataki diáktársainkban, ismétlődik magyar szabadságharcunknál nagy számmal részt

vett hős diáktársainkban s nagyatyámnak, Kazinczy Ferencnek legkisebb fiában, Kazinczy Lajos honvéd-tábornokban, akit 1849. év október 25.-én azért végeztek ki aradi vértanútársai után 19 nappal később, mert az országban ő tette le legutoljára a fegyvert s talán halálkinokat akartak vele ezért éreztetni; ismétlődik azokban a hős pataki diákokban, akiknek megdicsőülését ma ünnepeltük, akiknek hős halálából lassanként legenda lesz és diákszobákon, a Bodrogon, a Királyhegyen, a Tátrán és az Alföld síkjain keresztül mindenhova eljut, ahol magyar ember lakik, ahol magyar szív dobog s amint egyik szónokunk az előbb oly szépen mondotta, a lelkeket újra harcba hívja Csaba vezérrel továbbá Szent Lászlóval, a Rákócziakkal és a többi magyar hősökkel együtt Magyarország feltámadásáért.

De szolgál a pataki collégium más tanuságos történettel is. Gyermekkoromban családi körben hallottam először azt a szép történetet, amely éppen olyan karakterisztikus a pataki collegium és diákjai szellemére, mint amilyen karakterisztikus a magyar néplélekre nézve Petőfi híres költeménye: „Falu végén kurta korcsma“ és Gyulai Pálnak az a szintén híres költeménye: „Hadnagy uram, hadnagy uram — Csak előre édes fiam!“ — amelyeknél nem lehet, hívebben kifejezni a magyar önérzetet, lovagiasságot és hősiességet.

Ez a történet az, hogy amikor az üldözött collégium tanáraival Debrecenbe, onnan Erdélybe, majd Göncre menekült, a diákok tanáraikat mind követték és az iskolának Patakon lévő szülőit megkapálni mindig visszajártak. Ez a gyönyörű, pártját egy iskolánál sem található történet kedves Diáktársaim, öreg és fiatal, mind mind azt parancsolja, hogy nekünk, pataki diákoknak évről évre folytonosan vissza kell zárandokolni a collégiumhoz ezt a symbolikus szülőt megkapálni, hogy az ott lévő szülőtökéknél a vesszői a folyton újuló generációk részére folyton újabb ágakat hajtsanak: Hazaszeretetet, áldozatkészséget, tudományt, vallá-

sosságot, hősiességet és tántoríthatatlan, régi, büszke, magyar jellemet.

Kedves Diáktársaim, a pataki collégium története számtalan ilyen drága gyöngyöt rejt magában. Sehol egy iskolában sincs oly összetartás tanárok és diákok között, mint itt. Seholsem szereti jobban tanár a tanítványát és a tanítvány tanárát, mint itt. Sehol sem szövődik az egész életre kihatóbb barátság diák és diák között, mint itt. Sehol sem szereti a közönség jobban a pataki diákot, mint itt. Sehol sem szebb a diákélet a maga örömeivel és bánataival, mint itt. Sehol sem balzsamosabb a levegő, mint itt. Sehol, semmi nem hoz jobb álmot szemünkre, mint itt a Bodrog vizének a moraja. Van-e szebb vár szemünk előtt, mint ez a híres pataki vár? Van-e más hely, amely oly emlékekkel van tele, mint az a föld? Dalol-e nekünk valaki szebben, mint az évszázados pataki kórus? Adjunk hálát a Gondviselésnek, hogy ide, erre a szent helyre hozott bennünket és legyünk hálásak iránta örökké.

De kedves Diáktársaim a hálán, a kegyeleten és a szereteten kívül a collégium iránt nekünk kötelességeink is vannak. A collégium őseinknek adományából és alapítványából épült s immár négy századon keresztül ezekből tartotta és tartja fent mindezideig magát s folytatja nemes hivatását. Ezek közül az adományok közül azonban a pénzben tett alapítványok a pénznek a világháború által okozott elértéktelenedése folytán teljesen megsemmisültek és azokat helyreállítani, sőt újabb alapítványokkal pótolni, minden diáknak anyagi tehetsége szerint kötelessége, hogy a collégium hivatását továbbra is teljesíthesse és egy magyar tehetség se kallódjék el amiatt, hogy a collégium nem fogadhatta kebelére, mert amint a collégium felnevelt és megvédett bennünket, úgy kell nekünk is megvédeni és fentartani a pataki collégiumot.

Isten áldása legyen a collégiumon, ezen a drága Alma Materen és tanárain, akik egész életüket a magyar jövőnek, az ifjúságnak szen-

telik. Isten áldása legyen szövetségünkön. Isten áldása legyen a pataki diákokon!

Isten áldása legyen Patakon és itt minden házon, amelyik diákot befogad és segít!

A Mindenható jó Isten teritse szent palástja szárnyát erre a szent helyre!

Nagyon köszönöm a bizalmat, amellyel megtiszteltek. Az elnöki széket elfogadom és a Szövetséget lelkesedéssel igyekszem szolgálni.

Pálóczi Horváth Zoltán dr. ünnepi beszéde a P. D. O. Sz. megalakulásakor.

*Nagytiszteletű Főiskolai Gondnok Úr!
Mélyen tisztelt Tanári Kar!
Nemes Tanuló Ifjúság!*

Ezen a gyászos emlékü napon, mely minden igaz magyar lelkében a legfájóbb érzéseket kelti fel, összegyülekeztünk az *Alma Mater* drága falai közé, hogy együtt áldozzunk vértanúink emlékének mi, öreg pataki diákok a legfiatalabb diák nemzedékkel s leleplezzük a világháború alatt hősi halált nyert pataki diákok második emléktábláját, amely — a budapesti baráti szövetségünk mozgalmára — itt a főiskola falán elhelyezve hirdetni fogja az elvérzett hű szíveknek önfeláldozó hazaszeretét s az élők kegyeletét.

De összegyülekeztünk azon célból is, hogy az ősi főiskola székhelyén megalakítsuk a Pataki Diákok Országos Szövetségét, hogy az egyesítsen minden volt pataki diákot a rajongásig szeretett főiskolánk szellemi és anyagi fellendítésére, hogy odaálljunk a főiskola örök eszményeinek szolgálatába s testvéri közösségben maradjunk akkor is, amikor már az élet küzdterére kiléptünk.

Ezt a főiskolát az Isten azért rendette ide, hogy egy olyan fölényes kálvinista magyar kultúra központja legyen, mely az immár négyszázados hagyományok nyomán, ezentúl még erőteljesebben álljon református egyházunknak és ma-

gyar hazánknak szolgálatába. Ha azt akarjuk, hogy a kálvinista egyház és társadalom leverette-tésünk sulyos időszakában kivegye részét a nemzetmentő és építő munkából, mint ahogy tette ezt a XVI. században a mohácsi vész után és ahogyan bizonyította megelevenítő erejét a szabadságharc utáni évtizedekben: akkor Trianon után is bele kell nyúlnia életformáló kovászként az újjászületés és ujjáépítés óriási feladatainak megoldásába, mert csak akkor tölt be teljesen hivatását, csak akkor számíthat elismerésre s csak akkor lehet — létszámbeli sulyánál fogva is — számbavehető tényező a nemzeti közszellem irányításában és csak akkor lesz — pedig kell hogy legyen! — jogosult factor a nemzet vezetésében is! Ezért kell ezt a főiskolát is, mint az északkeleti határon kitolt legszélsőbb bástyát megerősíteni s azért kell minden erőnkkel összefogni, hogy a Bodrogszparti Athénból egy korszerű, nagyszabású kálvinista kollégium fejlődjék ki, hogy expensiv erejét egy félországra tudja nemcsak az egyházi életben, de a nemzet életében is hathatósan érvényesíteni!

Az imént lefolyt megható leleplezési ünnepély után újra felgyülekeztünk ebbe a szentélybe, az ősi imaterembe, hogy a Főiskolai Elöljáróság, az egész tanári kar és a főiskolai ifjúság előtt vallomást tegyünk a főiskola iránti hűséges és szeretetteljes ragaszkodásunkról, hogy bizonyoságot tegyünk — megelevedett diákkori emlékeink visszfényében elmerengve — arról, hogy az életben legtöbbet, úgyszólván mindent ennek az iskolának köszönhetünk, hogy hálával emlékezzünk elhunyt és élő tanárainkról s szívünk *Isten* iránti hálával telik meg, hogy közülök még itt láthatjuk Maklárny Páp Miklós kedves tanárunkat, Dr. *Kun Zoltán* bátyánkat, egészségünk gondozó orvosát, Kiss Elek tornatanár urat, aki testi kifejlődésünkért fáradozott s tudjuk, hogy csak a magas kor tartotta vissza Dr. Szánthó Gyula és Kovácsy Sándor professzorainkat attól, hogy ők is köztünk lehessenek. Felgyülekeztünk, hogy mély tisztelettel köszöntsük a főiskola Elöljáróságát Nagytiszteletű

Janka Károly gondnok úr személyében, szeretettel és bizalommal köszöntsük az érdemes tanári kart és testvéri jobbnkat nyújtsuk e főiskola nemes tanuló ifjúságának!

Emlékeznünk kell e pillanatban arra, hogy ebben a főiskolában nemcsak a kötelező tudományokra tanítottak tanáraink, de itt nyertünk öntudatos evangéliumi alapon nyugvó kálvinista hitet, amiből — professzoraink példája nyomán — a munkaszeretet, kötelelességtudás, felelősségérzet és a puritán életfelfogás, hitünk életformáló erejének eme legértékesebb gyümölcsei, önként fejlődtek ki és arra, hogy itt csirázott ki a társaink iránti felekezetikülönbséget nem ismerő testvéri érzelem s az egymás megbecsülésén alapuló igazi demokratikus életnézet s ennek a főiskolának köszönhetjük, hogy a lelkünk a kálvinista világnézet uralma alá került!

De itt tanultuk meg a komoly, munkás, az életet is feláldozni tudó hazaszeretetet, itt gyökerezett meg a Rákóczi vár omladékainál elmerengve lelkünkben a szabadság tüzes szeretete, aminek tanúsága az a sok ifjan elköltözött lélek, akiknek emlékét a márványon megörökíteni kívántuk.

Még alig múlt el félszázad a szabadságharc után s ime újra fegyverbe kellett állania a hamvas arcú ifjaknak a világháború vérzivatarára alatt és újra elvérzett milliónyi magyar! Még alig hegedt be a seb a véres emlékü 1849. év s ennek gyászkeretes napja, október 6. után: újabb marttyrok hosszú sorát siratja a magyar! Újra kellett vértanúk s újra gyászolunk Trianon végzetes keresztrefeszítése alatt! Muhi puszta, Mohács, Világos, Trianon elbukásaink történeti határállomásai, de amint az első három szörnyű pusztulás után is volt megéledés és jöttek utána fénylő évtizedek, sőt századok: úgy most is Trianon után hinnünk kell és ez a hitünk szilárd, hogy ebből az elesettségéből is lesz feltámadás!

„A háború sorsát nem a *külső* győzelmek döntik el, — írja egyik művében csodás meglátással Ravasz püspökünk — hanem azok a *belső*

diadalmak, melyeket az emberi szellem örök javai aratnak benne.“ És azt írja tovább lélekemelő proféciával: „Homályosan ugyan, de mintha már bontakoznának ki előttem a *lelki magyarság* nagyszerű körvonalai. Új jelentést kap ez, hogy magyar. S ez a jelentés nem politikai lesz, hanem *szellemi és erkölcsi* értékjelző. Magyarának lenni már annyit jelent, különbnek lenni, *küldetéssel* bírni. „*Magyar az, aki többet szenved, többet dolgozik és mélyebben imádkozik.*“ Ez az a *neonacionalizmus*, amit a Kultuszminiszter úr nemrégiben hasonló értelmezéssel fejtett ki s amelynek mint ujjáélesztő vezérgondolatnak, éppen olyan harcosokra van szüksége, mint ahogyan a háborúnak kellett hősök. De most *szürke hősökre* van szükség s ezeket a hősöket ti bennetek keressük nemes tanuló ifjúság, az új, a jövő nemzedékben!

Itt ennek az ifjúságnak körében már látok sok jelenséget, amelyekből a magyarságnak ez a halálosan komoly jelentése fog kialakulni. Mert úgy tapasztalom — s ezért legyen elismerés az érdemes tanári kar céltudatos munkásságának — hogy a mai tanuló ifjúság már többet dolgozik, többet tanul, legalább is öntudatosabban és értékesebben, mint ahogyan mi tanultunk s itt már mélyebben imádkoznak, mint az előző nemzedékek tudtak imádkozni s ez éppen onnan van, mert az elvesztett háború és Trianon görnyesztő sulya alatt a mai fiatal nemzedék megtanult *szenvedni* is. A szenvedés az Istennek csodálatos rendelése, még inkább akkor, mikor egy nemzetnek szenvedéséről van szó, mert annak a jele, hogy nagyon szereti az Isten ezt a magyar népet s meg akarja tartani és újra keblére ölelni. Csak a mártýrvérből és szenvedésből lehet ujjászületés s a szenvedés felett mindig kigyúl a glória fénysugára, mely jelzi előre a húsvéti örömhírt: a feltámadást!

Lelkemből meg vagyok győződve, hogy az érdemes tanári kar átérzi a magyarság emez új értelmezésének jelentőségét s a feladatoknak ehhez mért sulyát, amely feladat ebben áll: *testben* erőteljesebb, izmosabb, tisztább, munkabiróbb, —

tudományban, műveltségben, *szellemi erőkben* kiválóbb, — *hitben* öntudatosabb, krisztusi érzületű s imádkozó, — minden magyar testvért megbecsülő s egymásért önfeláldozóan *szolgálni tudó*, — a *hazáért* nemcsak hevülő, de dolgozni akaró, kötelességtudó és felelősséget érző kálvinista magyar új nemzedéket nevelni, hogy az Isten érdekesnek tartsa visszaadni mindazt, amit elvesztettünk.

Ti pedig drága fiúk, egyházunk és nemzetünk virága, kövessétek hűségesen ebben a célkitűzésben és annak beteljesítésében szellemi vezetőket, mint szürke hősök! Emlékezzetek arra, amit Pál apostol ír Timotheushoz: „Te azért a munkának terhét hordozzad, mint a Jézus Krisztus jó vitéze.“ (II. Thim. 2—3. v.) Legyen mélyebb a szántástok a tudományban és műveltségben, fejlesztétek ki testi erőiteket atletizálással s óvjátok meg erőiteket tisztasággal, dolgozzatok hősként megfeszített erővel, hogy kiválóbb, különb fiai legyetek egyházunknak és hazánknak, mint mi lehettünk és aztán imádkozzatok mélységes hittel, mert már nem mi tölünk, akik ide, sokan már őszbe borúlt fejjel, emlékezni és utat mutatni jöttünk, hanem Isten segítségével tőletek függ, hogy újra megvirradjon, hogy újra belenyúljon kálvinista egyházunk a társadalom és nemzet megnevesedésének és erkölcsi megújulásának megteremtésébe s hogy feltámadjon Nagymagyarország!

És szeressétek egymást; tanuljátok meg itt már, hogy minden magyar, még inkább minden pataki diák testvér, akiket az élet küzdelmeiben támogatnotok kötelesség — és szeressétek ezt a főiskolát hűséggel és fiúi odaadással. Ha majd innen ti is elindultok választott pályátokra s ennek a most megalakult „Pataki Diákok Országos Szövetségének“ tagjai lesztek, hálás szívvel lépjétek sorompóba a főiskoláért az öreg pataki diákok nyomán, mert bármily értékes és eredményes volt e főiskolának négyszázados múltja, általatok és az utánatok jövő diákgenerációk által még értékesebbnek, fényesebbnek, nagyszerűbbnek kell len-

nie jövendőjének — kálvinista egyházunk és drága hazánk javára való szolgálatában, de mindenkor egyedül Isten dicsőségére!

A mai pataki diákok üdvözlete a megalakult „Régi Pataki Diákok Országos Szövetségéhez.”

— Tolmácsolta: *Darányi Lajos* főiskolai szénior. —

Engedtessek meg nekem, hogy most ne tudjak másról, csak arról, hogy pataki diákok között vagyok. Engedtessek meg nekem, hogy a sáropataki református főiskola egyetemese ifjúsága nevében az itt összegyűlt régi pataki diákokat édesapánknak nevezzem. Így aztán nagy nap a mi napunk, mert a pataki diáknak mindig ünnepet jelent az, ha „bejönnek” hozzá. Ez maga elég indok mindig arra, hogy elengedjék óráról, hogy ott lehessen a szülőt hozó vonat érkezésénél, kikísérje ismét a távozó kedvest férfiúi vigasztalások közepette. Nagy nap hát a mai nap a pataki diákoknak, mert ma igen sokan bejöttek hozzá.

Egy másik ok is van az öröme. Az apák és fiak között mindig van eltérés, távolság. A zsidó nép nagy prófétája, Malakiás, epekedve várja Illyést, aki „az atyák szívét a fiakhoz fordítja, a fiak szívét pedig az atyákhoz.” Hogyne ujjongna hát a mi lelkünk, mikor ebben a napban a titokban óhajtott Illyés-járás napra ismertünk rá!

A mai pataki diákság és a régi pataki diákok között először azért van távolság, mert mi, a maiak, nagyon komolyan vettük a régiek, az apák sablonos szavát: „legyetek különbek, mint mi voltunk!”

Másnak kell lennie a pataki diáknak ma azért is, mint régen, mert az igények nőnek.

Elmondok egy kis történetet.

Ez a vastag falú anyaiskola ma is annyi épületből áll, mint nem tudom, hogy hány évvel ezelőtt. Hát itt régen a kaszinónak két terme volt. De aztán jött a cserkészmozgalom, a korrallal nőtt az igény és a kaszinó egyik termét átalakították

— cserkészotthonná. — A széniori hivatalnak is két szobája volt. Jöttek — szintén a koral — a nőilen tanárok és az egyik szobát elvették tanári lakásnak. — Az idővel a nagykönyvtár könyvei is szaporodtak ; hely kellett. Elfalaztak egy folyosót és lett hely.

Igy nőnek és így követelnek helyet a koral jövő igények a pataki diákéletben is. Csakhogy mi ezt az egyből kettőt csináló, „osztódó“ politikát nem követhetjük. A pataki diákságnak, ha meg akar felelni a követelményeknek, nőnie kell az igényekkel.

Ezért kell nekünk nagyobbaknak lennünk. És — hála Istennek — a pataki diák akar is nagyobb lenni. Lelkes, sokat akar. Eszménye : az imádságos lelkü prófétaság.

Itt kér a pataki diákság az apáktól más bá ásmódot. — Ha az ifjú, lelkes, vakmerő pataki diák akár mint legátus, akár mint látogató kifejezést ad tenniakarásának, ha a mindenre képes lélek kiül kipirult arcára, ne öljenek meg benne — mint eddig — minden vakmerőséget és odaadást ezzel a nemzetölő mondással : Őcsém, majd letöri az élet, én is voltam fiatal. A pataki diák sohasem mondhatja azt magáról, hogy csak volt fiatal. A pataki diák mindig Krisztusban legyen . . . Aki pedig Krisztusban van, új teremtés az . . . A lelkesedés, a vakmerő hit öntött acél, ha összetörik, forrasztani nem lehet.

Ez a mai nap nagy megnyugvást ad nekünk, hogy az apák jobb apák lesznek. És mi, fiak is igérjük, hogy jobb fiak leszünk. A jó fiúnak egyik ismertető jege az, hogy szorgalmasan ír haza levelet. Hadd ajánljam fel azért minden régi pataki diáknak, minden apának, a mi fiúi szeretetünktől sugárzó, tintává izzadt vérünkkel írt levelünket : a negyvennégy éves Sárospataki Ifjúsági Közlönyt. Nyissa meg ajtaját előtte minden régi pataki diák. Tegye azt a maga ügyévé is. Patak- és ifjúság-szeretete találja meg a Közlönyt és pazarolja rá gazdag szive néhány lehulló morzsáját.

A mai pataki diákság a régi pataki diákok részéről igen nagy szeretetet tapasztalt. Nem mondhat azért többet, mint hogy ezt a szeretetet elfogadja fiúi örömmel.

Ez az, amit — Isten jóvoltából — az ember tehet : ad és elfogad. Ennél már csak Isten nagyobb. Aki áldja meg úgy az adó, mint az elfogadó pataki diákokat minden áldásával !

Riadó.

— A Sárospataki Diák-Szövetség megalakulásakor. —

Irta Bodnár István.

Nagy ünnep van itt . . . Nem sejtik sokan
S akik tudják, talán kicsinyelik :
Néhány diák jött össze itt, nekik
Pedig pár száz év, ami itt, ma van !
Tradíciók multból nőtt gyökerén,
E bús jelenből hajt az — új remény,
Vének nyomában üde ifjúság . . .
— Megifjul itt, ma, az öreg világ !

De mit akartok !? — Kérdhetik sokan :
Hídat építünk, mult — jövő között,
Mert a régi híd ledőlt, széttörött,
Vandál kezek leronták, botoran . . .
Volt egy silány kor, jelszavaknak élt :
Dolgozz ! — hirdeté s maga csak — henyélt,
Aratni akart, bár so'sem vetett,
Órvény szélére vitt egy nemzetet . . .

Üszköt és romot hagyott itt csupán
S „ma“ abszintjától kótyagos feje :
Mindent, ami — „mult“ hetykén megvete
S nem kellett neki a „jövő“ se tán :
Hordáknak dobta martalékul ezt,
A békés otthont, enyhadó ereszt.
Elveszett minden, pusztulásba már :
Hit, erkölcs s — itt lett az — országhatár . . .

Parányok lettünk... De kishit félre ma;
 Új élet indul a romok felett
 S bár tart a tél és nincs még kikelet,
 Gyümölcsöd érik: szent „nem, nem soha!“
 Akikben szív volt és lélek maradt,
 Apolják, védik a kis parazsat...
 S lám, vessző-szálként érkeztünk ide,
 De erős — köteg lettünk már, ime!

Tömörülésünk megszentelt erő,
 Lelkünk ihletért a multba siet,
 Jönnek az ősök: Dobók, Prinyiek,
 Nagy Rákócziak fénye tör elő.
 S miként szelid fény a felhők megett:
 Egy nagy asszonynak képe integet
 S földről fény száll minden — *Lorántffyra...*
 — Főiskolánk, te vagy e — *glória!*

Bocsásd ránk is hát ezt a régi fényt,
 Hadd lássuk egymást s lássunk — tégedet.
 Légy híd, melyen egy nemzet lépeget,
 Míg száraz lábbal biztos partra ért...
 S te „ma“, tájékozz bármily szenny-habot:
 Igaz ember-cél, mindég fenn, amott!
 S Muzsák, Tudomány fáklya-fényinél:
 „Mult“ s szebb „jövő“ egymás kebléhez ér!

... Tanítványokként jöttünk csak ide,
 De úgy megyünk el, mint — apostolok,
 Szívünkben szent tűz, régi láng lobog:
 Hazáért — tenni, máskép — élni se...
 Új harc indul: Szabadság, Istenért!
 Jöjjön hát velünk, aki csak — megért!
 Mint a harci dob, ha — kész a sereg:
 Öreg, vén lelkem — riadót pereg!

A Sárospataki Főiskola jelen céljairól és problémáiról.

A P. D. O. Sz. alakuló gyűlésén tartott felolvasás.

Nagyon gazdag programja van a mai napnak. De többen úgy gondolkoztunk, hogy a Pataki Diákok testvéri közösségében, akkor, amikor közelről s távolból a lelki idetartozás kifejezhetetlenül mély érzésével eljöttek a drága, a feledhetetlen, a szívből soha ki nem téphető Alma Mater kebelére, egyet el nem hagyhatunk. Már csak azért sem, hogy valóságos, megfogható, termékeny és áldott kezdések induljanak ki a mi diákszövetségünkben. Úgy gondoltuk, hogy nem mellőzhetjük, hogy, ha futólag, ha röviden, ha néhány perc alatt is, de fel ne tárjuk a sárospataki főiskola mai kérdéseit, rossz magyarsággal kifejezve: aktuális problémáit.

Luther azt mondja egy helyen: az egyház kincse az evangélium. Mi minden megnyilatkozásunk s egész összejövételünk középpontjába azt szeretnénk állítani, hogy Patak igazi kincse a pataki lélek; Patak kincsei azok, akiknek személyiségében ez a lélek él, vagy valaha a történelem folyamán élt s ma sírjaik mélyéről is hat. A mi örömünk és legfőbb célunk ebben a lélekben való gyarapodás; ennek a magunkba szívása, ennek az újból és újból való átölelése és ennek a szertevitele a mi egyéni életünk és az egész magyarság hasznára. Ez a lélek a történelemben megdicsőítette magát. Ez a lélek a nemzet örök életének a szolgálata volt. Sokszor úgy tünik fel előttem, hogy symbólumként már az alapítás óta, a kezdet kezdetétől ott lebeg ez a lélek főiskolánk története felett. Egy meggyötört, küzdő, aggódó, vívódó lélek ez. Az alapító főúré. a Perényi Péteré. Neves történetíró mondotta Perényi Péterről, hogy kapzsi, önző és haszonratörő politikus volt. Azonban Perényi Péterről lehetetlen nem látni, hogy amikor hosszú ideig, 6 évig tartó fogságából, amelyben csaknem learatta életét a halál, — Bécsujhelyből intézkedéseket tesz a pataki templomépítés

folytatására, a tetőzet elkészítésére, a bibliának képekkel való illusztrálására, olyan alkotások létesítésén töpreng és olyan források megnyitásán dolgozik, amelyeken egy nemzet örök élte nyugszik. — Ezek: Isten háza és Isten igéje. Szentség gyanánt él ez a szolgálat a nagy fejedelemszszony, Lorántffy Zsuzsánna lelkében is. Fennmaradtak a gyönyörű szavak, amelyekben az élő Isten színe előtt nyilatkozott a főiskola és a diákság támogatásáról: „Te látod Isten; mint az Édesanya magzatit; az Dajka az ő kicsinydedit: úgy igyekeztem nevelni Istennek és szegény Hazánknak szolgálatjára.“

A szeplőtlen tisztaságú magyar nemzeti lélek, amely ennek a helynek a sajátja, veszedelem idején rettenthetetlen bátorságú lesz és hősieles elszánt-sággal kész odaadni az életet a megtámadott földért és a megtapodott magyar igazságért. A vértanúság szelleme lebben itt meg olykor-olykor. Itt kellett a pataki vár sub rosa termében megkötni a Wesselényi-féle összeesküvést. Joggal mondja Petőfi Patakról: „Patak . . . szent város. A magyar forradalmak oroszánbarlangja. Itt tanýáztak a szabadság oroszánjai.“ Az 1697-iki hegyaljai zendülésben egyetlen litterátus egyén vett részt: Kabai Márton kálvinista pap. Mikor a felkelést vérbe fojtotta Savoyai Jenő herceg megbízásából Weaudemont tábornok, ez, mielőtt kerékbe törette volna Kabait, azt kérdezte tőle, hogy pap létére hogy keveredett a csőcselék lázadóik közé. A pap erre azt felelte: Dulce et decorum est pro patria mori. A felelet annyira megtetszett a francia eredetű tábornoknak, hogy életben hagyatta Kabait, aki 1669-ben a mi beiratkozott diákunk volt. Ami téves, meggondolatlan, torz és zavaros formában jelentkezett a szürke, kis volt pataki diákban, az egész nemzetet örök eszménnyel betöltő erővel lett testté a magyar történet két legdicsőségesebb alakjában, II. Rákóczy Ferencben és Kossuth Lajosban, akiknek halhatatlan lelke mindörökké betölt itt mindeneket.

Meg kell említenem, hogy Kazinczyban, a

nagy irodalmi reformátorban, aki szintén a mienk, a nemzeti lélek európai látókörrrel párosul, továbbá, hogy a pataki szellemhez hozzátartozik szokásokban, életmódban, jellemben az a puritánizmus, amelynek világszerte Kálvin János a megtestesülése, aki nemzetközi nagy lelki hatalom birtokában szegényen hal meg, akinek mikor a pápai biboros Genfben a palotáját keresi, a bibornokot elvezetik egy kis házba, amelyben a reformátor lakott, az a reformátor, akiről azt is feljegyezték, hogy betegsége idejére nem fogadta el a fizetését, mert azt mondta, hogy nem szolgált meg érte. Diákjainkban gyakran az ilyenféle igénytelenség, önzetlenség, aranybecsületesség, megbízhatóság, hűség és munkabírási cicomátlan hősei mentek ki a magyar közélet tereire.

Lángoló nemzeti érzés, európai látókör, puritán jellem —, mindez megszentelve a Krisztus evangéliumával, akin fundáltatott itt minden, mint szegeletkőn, — néhány vonása a pataki szellemnek és ebből az áttekintésből az is kitűnik, hogy a nemzet örök életének szolgálata főiskolánk szellemében azt a változatot tünteti fel, hogy főiskolánk mindig azt adta a magyarságnak, ami abban a korban éppen életszükséglet volt a magyar nemzet fennmaradására nézve.

1918 után, a magyar összeomlás idején nyomban beláttuk, hogy itt, főiskolánkban a keleti végvár éber lelkének kell égni. A megszállottak rémes, fekete éjszakájába át kellett ragyogni annak a ténynek, hogy világok összeomlása közepette is áll ez a világító torony, amelynek vész nem árt; büszkén emelkedik egy sziklavár, amely ledönthetetlen.

Két feladat azonnal tisztán bontakozott ki előttünk. Az egyik, hogy ennek a helynek nemzetmegtartó szellemét minél szélesebb körbe kell bevinnünk a nemzet legmélyebb rétegéig — s a másik, hogy ezt a helyet otthonná kell kiépítenünk a tanulóifjúság számára. Népet akarunk nevelni a tanítóképző-intézet átvételével és diákságot az internátusok felépítésével. Az internátusok közt min-

dig gondolunk elengedhetetlenül a theologiai internátusra is, mint a lelkipásztori lélek nevelésének egyik nélkülözhetetlen eszközére.

Taktikai szempontból hibát követtünk el a jogakadémia feladásával, — jól esik hinni — kényszerű szüneteltetésével, mert amig bujdosó és menekült egyetemeink vannak, a mi koronánkból se lett volna szabad egyetlen gyémántnak se ki-törni. De magasabb nemzeti érdekből vállaltuk a tanítóképzővel adott szerényebb, de a magyarság szívéig leérő munkát.

Mélységes sajnálattal, de még meg nem rendült bizalommal jelenthetjük ki, hogy ezek a mozgalmak még mindig nem jutottak tető alá.

Pedig körülöttünk a határ kezd megszilárdulni. Magyar fiaink túlról elmaradoztak.

Pedig hogy jöttek ide. Folyón átúsztak, úttalan úton csapatostól szökdösve vonultak. Töltések, füzések védelme alatt lopóztak. Torony-irányba mentek. Nagy messziről integetett lelkük elé egy drága ház, amelynek még körvonalait sem látta szemök. Vasra verték őket, zaklatták, megbírságotlák, tisztátalan helyekre bezárták, szülei házukból elhurcolták, megverték őket, rájuk lövöldöztek azért, mert az ő szívök nem tudta elhinni, hogy többé nem mehetnek oda tanulni, ahová véreik századokon át jártak. A pataki diákok hősköteményének ez a fejezete még nincs megírva. Az internátusépítésnél rájuk is gondolunk. Helyük üres. Szállást készítünk nekik. Bárcsak tudná meg fájó lelkük, hogy várjuk őket.

A vallás- és közoktatásügyi miniszter úr juniusi látogatása a főiskola és internátusai hivatása elé egy újabb változatú célt tűzött. Arról volna szó, hogy klasszikus gimnáziumunk egy életrevaló bifurkációval modern nyelvet, nevezetesen angol nyelvet is tanítana — olyan intenzitással, hogy a főiskolánkból kikerültek alkalmasak volnának a nemzeti szempontból mérhetetlen jelentőségű angolszász kapcsolatok felvételére, folytonos erősítésére és teljes kiépítésére. Az internátusok is kellő nevelő személyzettel és angol

nyelvü tanerőkkel ellátva a legteljesebb mértékben szolgálnák ezt a célt és internátusainkban egyik pavillon a legmagasabb társadalmi osztályu és vagyoni helyzetü ref. családok gyermekei számára rendeztetnék be, hogy az ilyen családok ne kényszerüljenek a minden modern igényt ki elégítő ref. középiskolai internátusok hiányában fiaikat róm. kath. internátusokban elhelyezni.

Az internátusi célra van már az államtól évi 30.000 pengő segély 35 évre; az új elgondolással kapcsolatban szives volt a miniszter úr megígérni 35 évre még 40.000 pengő évi annuitásos összeget. A kitünő Kornis Gyula államtitkár szept. 27-ikén e kérdésekkel kapcsolatban folytatott tárgyalásokat az előljárósággal itt Sárospatakon.

Minden figyelmünk és érdeklődésünk kíséri a miniszter által is lelkesedéssel vallott eszmét. Újabb, nagyobb, sőt a legnagyobb feladatok végzésére is készen vagyunk. Es bárcsak ne állnánk meg a tervezeténél. Egy olyan magyar világban, amely nyomorúságában mintha végzetes haláltáncot járna, sokat jelentene a ref. közélet lendő vezető férfiainak Sárospatakon való nevelése.

De mi az internátusok építésével szeretnénk megőrizni azt a hagyományt is, hogy Patak a szegények iskolája. Ma a helyzet az, hogy a teljesen segély nélküliek, a falvakból a tiszteletes lelkész és tanító urak által beküldött vagy behozott Tompa Mihályok itt nem tanulhatnak a feltétlenül mindenki által fizetendő költségek nagy összege miatt. Évente 15—20 diák számára 500—500 pengőre volna szükségünk, hogy magyar kálvinista östehetségeket a porból kiemeljünk. Mai szabályaink szerint előbb itt kell beválni annak, aki később jelentékenyebb segélyezést kap. Ezt a kínai falat új források megnyitásával kell ledöntenünk. E kis igényü fiúk konviktusában aztán kis adományok is elkelnek. Egy putton szőlő, egy véka alma, néhány kiló dió hallatlan örömet okoz nekik. Lelkesedésük tetszészaja a sziu-sziu indiánok érzésvilágánál is megcsúszottabb a rájuk való ked-

ves emlékezés miatt. Ezek az igazi, kis bőszen mendurok.

Amikor szolgálattételének újabb magaslatára akarjuk emelni a főiskolát, olyan tanári karra is gondolunk, amely a magyar földről a tanítás mestereit hozza ide. Ez anyagi kérdés is. Comenius Amos Jánosnak Lorántffy Zsuzsánnáék olyan fizetést állapítottak meg, amely békebeli 6000 frtnak felelt meg. Esmény az, amiről beszélek. De eszményeket is kell kitűzni.

De tulajdonképen az anyagi ellátás tekintében a magyar tanár álma ez: csendes, nyugodt családi házban a tanári életmunka folytatásához kívánatos olyan megélhetés, amely lehetővé teszi, hogy a tanár diákjainak és könyveinek éljen — s közéleti szereplésre is minden anyagi számítástól mentesen gondolva.

Feltétlenül szükséges aztán tanárember számára a nyári szünidők alatt hazai és külföldi tanulmányútak tétele. Nagyon sürgősen kellene annyi 500 pengő, ahány tanárt akarnánk nyaranta tanulmányútra küldeni. Nemcsak ismereteik felfrissülésére, látókörük folytonos tágulására gondolunk. Nekünk új élettípust kell iskoláinkból kibocsátanunk. A mai lateiner-typus egyoldalulag nőtt. Nagy gyakorlatiasságot kell az iskolából útravalóul adni, mert a magyar élet nehéz. Annak elhordozására képesíteni kell. Már a cserkészlet is rendkívüli változást jelent. Meg kell ismerkednünk az angol és amerikai életre nevelés gyakorlatiasságával, hogy gyökeres változást tudjunk létrehozni. Angliába —, Amerikába évi 1000. illetve 2000 pengő volna szükséges egy-egy tanárnak.

Problémáink közül kihagyhatatlan a főiskolai nagykönyvtár fejlesztése. Rákóczy Zsigmond meghozatta ide a párizsi polyglott bibliát és a Mercator atlaszát, a kor híres kiadványait. S amint gazdag ez a könyvtár a régi magyar irodalom termékeiben, úgy legyenek ott polcain a mai tudás művei is.

A tanítóképző-intézet visszavételével, modern, a legmagasabb igényeket is kielégítő internátu-

saink felépítésével, a magyar őstehetségek erőteljes felkarolásával, a tanári életmunka folytatásához kívánatos nyugodtabb anyagi helyzet biztosításának nagy tanítómestereket vonzó megvalósításával, a hazai és külföldi tanári tanulmányutak rendszeresítésével (diákjaink számára számos alkalom van külföldi tanulmányútak tételére) — a főiskolai nagykönyvtár mai színvonalra emelt dotációjával — még ma is, amikor az uniformizált közoktatásügy az állami törvények keretei közé illeszti iskolánkat, — gondolhatunk arra, hogy az átlagon, a legális követelményen felül pluszmunkával és mélyebb, eredetibb, önállóbb elgondolással kifejleszthetjük a saját nevelésszerműnket.

Azért várjuk az 1931-ikévet, főiskolánk alapításának négyszázados évfordulóját, hogy a 400 éves szolgálat után juttassa a magyar állam főiskolánkat abba a helyzetbe, hogy itt olyan munkát végezhessünk, amely eszményeinknek megfelel.

Ezzel az évfordulóval kapcsolatban feladatunkül érezzük főiskolánk történetének megírását, forrásanyagunk főbb részeinek publikációját, azoknak a személyiségeknek élettörténete felmutatását, akikben a pataki szellem incarnálódott. Meglevő plakettjeink és emléktábláink mellé fényes múltunk még sok emlékének számos jelével kell teleszörnünk iskolánk és ősi városunk falait, beszélő bizonyosságokkal, amelyek mellett az utód „óhajt, remél, hisz és imádkozik.“

Hálánk meleg szava és szívünk szeretete illesse a pesti diákszövetséget, hogy eddigi alkotásaival, kiadványaival és tömörülésével az úttörő és sereggyűjtő munkára vállalkozott

Mert mit tehet a Pataki Diákszövetség aktuális kérdéseinket illetőleg?

Szóval röviden megmondható: Fogadja szívébe azokat tegye minden egyes külön külön ezeket a maga ügyévé is, amely reá is tartozik. De ezenfelül amíg maga is mindent megtesz a szerencsés megoldásért, nyerjen meg szíveket, másokat is lelkesítő munkásul Patak számára.

A diákszövetség az a szerv is, amely a főiskola hű fiainak gondolatait és áldozatait eljuttatja a főiskola hivatalos vezetőségéhez — vonatkoznak azok a főiskola egészére vagy közelebbről az ifjúságra.

A terhek vállalása a nagy kérdések megoldásánál természetesen elsősorban az egyetemes református egyházé és a magyar államé. Azonban a diákszövetség tagjai erkölcsi, szellemi és közéleti súlyukkal képviselhetik a főiskola magas érdekeit a ref. egyházzal és az államhatalommal szemben ezentúl erőteljesebben, rendszeresebben és szívósabban, mint eddig, mert erre szükség van.

De amennyiben ismert viszonyai miatt az egyetemes ref. egyház és a magyar állam is korlátolt anyagi eszközökkel rendelkezik, társadalmi áldozatkészséggel, ennek a felkeltésével kell virágzásban tartani egy olyan intézményt, amely nemzeti kincs számba menne kerek e világon mindenütt. Vegyük munkába, hogy főiskolánk körül melegen dobogó szívek vonjanak élő sövényt. Mert megvalljuk azt is, hogy előttünk az eszmény azért még ma is az államtól független, önmagát fenntartó, autonom iskola, amelyet élő áldozatkészség táplál.

Nem teszünk konkrét indítványt rá, de el tudunk képzelni a Pataki Diákszövetség tagjai által olyan mozgékony, lelkes munkát, amely oly nagy számát toborozná össze a sárospataki főiskola barátainak, akiknek egyenként csekély anyagi támogatása összeségben mégis jelentékeny összegű anyagi támogatást képviselne a mi nagy céljainkra. A supplikáns diákok valamiképpen helyettesíténé a csekélyt. A diákszövetségnél 800 cím állt a rendelkezésünkre, tagúl jelentkezett eddig 200-nál több. A főiskola barátainak száma a lelkes megszervezéssel néhány ezerre felmehetne.

A főiskola anyagi ügyeit illetőleg az a valóság, hogy bármennyire vannak is birtokai az intézetnek — a főiskola nagy céljaihoz képest anyagiakban szegény. A világháborúnak óriási áldozatokat hoztunk. 1914-ben a főiskola tőketer-

mészetű vagyona volt 1,338.893 K. Ebből jegyzett hadikölcsönként 778.000 K-t. Ennek a sorsa ismeretes. A többi tőkét sújtotta a devalváció. Úgy, hogy a főiskola vagyona ma tőkében csak mintegy annyi, amennyi volt a háború előtt a tőkéből származott jövedelme.

De minket fogva tart a főiskola felséges miszsiója. Istennek itt ismét céljai vannak. Ő fel fogja használni régi, hűséges, dicsőséges, soha meg nem vénhedő eszközét, az öreg főiskolát, hogy vele is siessen a megalázott szegény magyar nemzet felemelésére. A nemzet ébresztő és feltámasztó nagy erők közt mi teljességgel nem hiányozhatunk. Nekünk az elsők közt kell dolgoznunk. Hogy munkálkodhassunk, várjuk az új idők fejedelmi alapítványtevői, a Pálóczy Horváth Máriák és Mudrány Andrások után az új Pálóczy Horváth Máriákat és Mudrány Andrásokat és a szívek megnyerésére a volt pataki diákok figyelmet, érdeklődést, szeretetet, áldozatot nyújtó és ébresztő *missziói* munkáját, hogy főiskolánk a szerte e hazában mindenfelé megelevenedő iskolákkal együtt végezhesse a nemzet örök életének szolgálatát az idők végezetéig.

Felemelem szemeimet, keresem az összes volt pataki diákokat, élők s holtak közül beláthatatlan nagy gárda mozdul meg előttem, — élővé lesz a „rongyos gárda” — s esengem, hogy a tájak legyenek fehérek az aratásra, a sárospataki főiskoláért folytatandó áldott, termékeny munkára.

Ima a Sárospataki Diákok Szövetsége alakuló gyűlésének befejezésekor.

— Elmondta: *Enyedy Andor* miskolci lelkész. —

Nem tudnánk nyugodtan és jó reménységgel elmenni erről a megszentelt helyről. ha le nem borulnánk a Te színed előtt, örökké szent és örökké élő nagy Isten!

Te adtad, hogy itt összejöhetünk és Te adtad, hogy ez az együttlét mindnyájunkra áldott

és építő ; ihletésekkel és ösztönzésekkel teljes volt. Könyörgünk Hozzád, hogy a tüzet : az emlékezésnek, kegyeletnek, hálának, hűségnek, összetartásnak, szolgálatsnak, áldozathozásnak szent tüzét, ami itt felgyúlt szívünkben, ne engedd kialudni, ne engedd meglankadni ; segíts, hogy ezt a tüzet átvihezzük az otthonmaradt diáktársak lelkébe ; szétáraszthassuk a Csonka hazában, a próbaképen reánk mért határokon is túl. Te add, hogy ebben a tűzben égjen el az életünk, emésztődjön fel minden erőnk ; tisztuljon meg bűnös salakjától s acélosodjon, izmosodjon honfoglalóvá, új korszak alkotójává a lelkünk.

Könyörgünk Hozzád, Istenünk, a mi édesanyánkért, ezért az öreg főiskoláért, amelynek annyi mindent köszönhetünk. Amint megdicsőítetted magad fényes és nagy múltjában ; úgy vedd és tartsd a kezében a jövőjét is. Add, hogy lehessen továbbra is vára, erőssége, forrása a hitnek, reménységnek, szeretetnek s nevelhessen, készíthessen, bocsáthasson, küldhessen ezután is számlálhatatlan seregeket, a Te akaratod szerint való, igazi pataki diákokat komoly munkára, diadalmas harcokra, hősiesség helytállásra, nemes példaadásra ; hazánk, letiport nemzetünk ékességére, egyházunk javára, neved dicsőségére.

Bocsáss el minket, mennyei Atyánk, azzal a felemelő boldog tudattal, hogy Te lész a mi vezérünk, ihletőnk, segedelmünk s Te lész e megszentelt falak között is minden mindenkiben a mi Urunk a Jézus Krisztus által Ámen !

A P. D. O. Sz.-nek tisztikara.

Fővédnökök : dr. Révész Kálmán püspök s Dókus Ernő főgondnok.

Védnökök : Janka Károly egyházi. Dókus Gyula világi főisk. gondnok s br. Perényi Zsigmond nyug. miniszter.

Társelnökök : id. Meczner Béla felsőházi tag, dr. Finkey Ferenc koronaügyész-helyettes.

Alelnökök : dr. Rácz Lajos, dr. Szabó Sándor

orsz.-gyűl. képviselő, nyug. főispán, Rácz Gábor tábornok, Csontos József, Téglássy Andor, Diószeghy János, Pálóczi Horváth Zoltán, Panka Károly, Komáromy János, dr. Keéky István.

Tiszteletbeli tagok: gr. Klebelsberg Kunó vall.- és közokt. ügyi miniszter, Mezőssy Béla nyug. miniszter, dr. Petry Pál, dr. Korniss Gyula államtitkárok, dr. Puky Endre képviselőházi alelnök, Farkasfalvi Farkas Géza orsz.-gyűlési képviselő, Szentimrey Gyula, Bernáth Aladár Zemplénnvármegye alispánja, br. Bottlik István, Harsányi Gusztáv nyug. kuriai bíró, Mikecz István alispán, dr. Bessenyei Zénó orsz.-gyűl. képviselő, br. Ragályi-Balassa Ferenc; Juhász László, Farkas István, Kiss Ernő, Elek József, Kiss Zsigmond eszperesek; dr. Mitrovics Gyula egy. tanár, dr. Gaál Endre, Mokcsay Zoltán, Szabó Zoltán képviselők; Dóczi Imre dr. ref. egyházker. főzépiskolai felügyelő, S. Szabó József tanker. főigazgató, dr. Szánthó Gyula nyug. jogakadémiai tanár, Kovácsy Sándor, Maklár Papp Miklós nyug. gimn. tanárok; Kun Zoltán, Szoboszlai Sándor, Olchváry Zoltán, dr. László Ferenc.

Főtitkár: Novák Sándor gimn. tanár.

Titkárok: Szabó Zoltán, Zsiros József theol. h. tanárok.

Ügyész: dr. Izsó Bertalan.

Pénztáros: dr. Trócsányi József theol. tanár.

Ellenőr: Dávid Zoltán gimn. tanár.

Számvizsgáló-bizottság: Tárcy Árpád, Urbán Barnabás gimn. tanárok, Szüts István főiskolai ellenőr.

Választmányi tagok: a mindenkori főiskolai közigazgató és gimnáziumi igazgató; továbbá: Harsányi Gyula ny. táblabíró, takarékpénztári igazgató, Emődy László törv.-széki tanácselnök, Enyedy Andor miskolci lelkész, Somody János ügyészségi alelnök, Somody József mérnök, Rásonyi Papp Pál, dr. Bálint Zoltán, Katona György, ifj. Csajka Endre; Marton János theol. tanár, Szilágyi Benő, dr. Gulyás József, Bódy Dénes, Zelles Lajos gimn. tanárok.

A P. D. O. Sz. alakuló gyűlésének résztvevői:

1. dr. Andrásy Dániel főszolgabíró, Nyiregyháza.
2. Bálint Bertalan tb. főszolgabíró, Ricse.
3. Bálint József főgimn. tanár, Sárospatak.
4. dr. Bálint Zoltán ügyvéd, Sárospatak.
5. Baksa Lajos nyug. tanító, Zsolca.
6. Balsay Bertalan Máv. állomásfőnök, Liszka-Tolcsva.
7. Bányai Lajos nyug. jegyző, Vajdácaska.
8. Bartha László ref. esperes, Tiszalök.
9. Bartha Ernő p. ü. tanácsos, Nyiregyháza.
10. Benkő Béla főgimn. tanár, Sárospatak.
11. Bernáth Aladár alispán, Sátorajújhely.
12. Beregszászy István nyug. kir. tanfelügyelő, Sátorajújhely.
13. Berzeviczy Andor jegyző, Prügy.
14. Binéth Menyhért dr. ügyvéd, Sárospatak.
15. Bíró Lajos
16. Boda Béla főgimn. tanár, Sárospatak.
17. Bódy Dénes főgimn. tanár, Sárospatak.
18. dr. Borbély Sándor vm. árvaszéki ülnök, Nyiregyháza.
19. ifj. Csajka Endre hitelbanki tisztviselő, Spatak.
20. Cziráky Károly jegyző, Sárospatak.
21. dr. Czövek Sándor rendőrfőkapitány, Budapest.
22. Cseh József lelkész, Miskolc.
23. Csontos József nyug. főgimn. igazgató, Spatak.
24. Danyi József nyug. ref. lelkész, Erdőbénye.
25. Darányi Lajos főiskolai szénior, Sárospatak.
26. Dávid Zoltán főgimn. tanár, Sárospatak.
27. dr. Diószeghy János nyug. h. államtitkár, Budapest.
28. Dóczy Imre dr. ref. egyházkerületi középiskolai felügyelő, Debrecen.
29. Elekes Imre főgimn. igazgató, Sárospatak.
30. Emődy László dr. árvaszéki tanácselnök, Sátorajújhely.
31. Enyedy Andor ref. lelkész, Miskolc.
32. Eperjessy Ferenc dr. árvaszéki tanácselnök, Sátorajújhely.
33. Éperjessy Zoltán gazdatiszt, Sátorajújhely.

34. Erdőhegyi Ferenc főszolgabíró, Nyírbátor.
35. Eröss János dr. ügyvéd, Nyíregyháza.
36. Éles Gábor jegyző, Mikóháza.
37. Farkas Lajos lelkész, Vajdácška.
38. Forgács Gyula ref. lelkész, Sárospatak.
39. Gesztelyi Nagy Béla ref. lelkész, Pácin.
40. Géressy Ferenc jegyző, Nyírbátor.
41. Görgey János ref. lelkész, Zsujta.
42. Gíró István jegyző, Besenyszög.
43. Gombos Imre ref. lelkész, Kistokaj.
44. Gönczy Pál ref. lelkész, Kistrát.
45. dr. Görömbey Gusztáv
46. Vitéz Gööz Lajos ügyvéd, Putnok.
47. Győry Kálmán ref. lelkész, Erdőhorváti.
48. dr. Gulyás József főgimn. tanár, Sárospatak.
49. Gyulay László
50. Halász Dénes főgimn. tanár, Sárospatak.
51. Hallgató Sándor főgimn. tanár, Sárospatak.
52. Harsányi Gusztáv nyug. kúriai bíró, Debrecen.
53. Harsányi Gyula nyug. táblabíró, takarékpénztári igazgató, Sárospatak.
54. Haury József Máv. felügyelő, Budapest.
55. Hazay Béla járásbírói végrehajtó Spatak.
56. Pálóczy Horváth Zoltán ügyvéd, Budapest.
57. Hörcsik Lajos ref. lelkész, Vilmány.
58. Ickovits Vilmos dr. ügyvéd, Sárospatak.
59. Igaz József ref. lelkész, Bodroghalász.
60. Illés Andor
61. Iván József ref. lelkész, Zeherje.
62. Izsó Bertalan dr. ügyvéd, a sárospataki ref. egyház főgondnoka, Sárospatak.
63. Jakob Károly dr. főgimn. tanár, Sárospatak.
64. Janka Károly ref. lelkész, főiskolai egyházi gondnok, Cigánd.
65. Janka Péter ref. lelkész, Nagyrozvagy.
66. Kapi András jegyző, Bodrogekőváralka.
67. Katona Endre Máv. főmérnök, Mátyásföld.
68. Katona Géza járásbíró, Sárospatak.
69. Kazinczy Gábor nyug. kúriai bíró, Debrecen.
70. Kádár József ref. lelkész, Telkibánya.
71. Kemechey József jegyző, Ibrány.
72. Kerekes Miklós járásbíró, Jászapáti.

73. Kerekes Dezső jegyző, Sárospatak.
74. Keresztúry Sándor ref. lelkész, Balsa.
75. Keresztúry Gyula árvaszéki jegyző, Saújhely.
76. Király Zoltán ref. s. lelkész
77. Kirner Bertalan ref. lelkész, Alag.
78. Kiss Ernő ref. esperes, Sátorajáújhely.
79. Kiss László dr. árvaszéki ülnök, Békésgyula.
80. Kiss Zsigmond ref. esperes, Abony.
81. Kocsis József nyug. lelkész. Sonkád.
82. Kovács László ref. lelkész, Makkoshotyka.
83. Kovácsy Sándor nyug. főgimn. tanár, Spatak.
84. Kovácsy Pál dr. árvaszéki titkár. Budapest.
85. Kun Zoltán főiskolai orvos, Sárospatak.
86. Kusbach Károly takarékpénztári cégvezető, Sárospatak.
87. Lukács Pál nyug. adótiszt, Budapest.
88. Macsatay József dr. orvos, Sátorajáújhely.
89. Makay Kálmán ref. lelkész, Alsóvadász.
90. Maklár Rapp Miklós nyug. főgimn. tanár, Sárospatak.
91. Marton János theol. tanár, Sárospatak.
92. Makó Dezső ref. lelkész, Erdőbénye.
93. Máté Gyula ref. tanító,
94. Mátyás Ernő dr. theol. tanár, közigazgató, Sárospatak.
95. Mauritz Árpád ref. lelkész, Bükkaranyos.
96. Mészáros Bálint p. ü. tanácsos, adóhivatali főnök, Sárospatak.
97. id. Meczner Béla nyug. főispán, főrendiházi tag, Sátorajáújhely.
98. dr. Meczner Béla nyug. jogakadémiai tanár, Sárospatak
99. Mikecz Miklós korházi főorvos, Nyiregyháza.
100. Mikó Albert
101. Mitrovics Gyula dr. egyetemi tanár, Debrecen.
102. Molnár Gyula dohánygyári aligazgató, Sátorajáújhely.
103. Molnár János gazdasági kormányfőtanácsos, főrendiházi tag, Sárospatak.
104. ifj. Nagy Béla ügyvédjelölt, Sárospatak.
105. Nagymáté Gyula p. ü. titkár. Nyiregyháza.
106. Nagy Sándor ref. lelkész, Diósgyőr-vasgyár.

107. Nagy S. Béla ref. lelkész, Vámosújfalú.
108. Németh László gyógyszerész, Alsóábrány.
109. Nemes Árpád
110. Novák Sándor főgimn. tanár, Sárospatak.
111. Palumbo Béla ref. tanító, Sárospatak.
112. Panka Károly dr. képviselőházi főkönyvtáros, Budapest.
113. Pavletits Béla táblabíró, Debrecen.
114. Péchy Gyula nyug. árvaszéki elnök, Nyiregyháza.
115. vitéz Petrik József rendőrfogalmazó, Bpest.
116. Radácsy György főszolgabíró, Szerencs.
117. dr. Rácz Lajos theol. tanár, Sárospatak.
118. Rácz Miklós kisvasúti tisztviselő, Sárospatak.
119. Ragályi Géza városi tanácsos, Kispeszt.
120. Rásonyi Papp Pál ügyvéd, Csongrád.
121. Rehó Pál postafőtiszt, Budapest.
122. Román Ernő ref. lelkész, Zsolca.
123. dr. Salacz Tibor orvos, Sárospatak.
124. Seres István dr. ügyvéd, Putnok.
125. Seres József gyógyszerész, Putnok.
126. Somody János dr. kir. ügyészségi alelnök, Budapest.
127. Somody József főszolgabíró, Sárospatak.
128. Sulyok János nyug. ig.-tanító, Büdsszentmihály.
129. Sütő Kálmán ref. lelkész, Tiszaluc.
130. Steinfeld Jenő Máv. tisztviselő, Budapest.
131. dr. Szabó Sándor nyug. jogtanár, Spatak.
132. S. Szabó József tanker. főigazgató, Debrecen.
133. Szabó Károly főgimn. tanár, Sárospatak.
134. Szabó Dániel ref. lelkész, Hejőcsaba.
135. Szabó Sándor ref. lelkész, Beszterec.
136. Szalay Róbert főiskolai pénztáros, Spatak.
137. Szathmáry Lajos főgimn. tanár, Sárospatak.
138. Szánthó Ferenc mérnök, Budapest.
139. Szegedy József jegyző, Olaszliszka.
140. Székely János vasúti tisztviselő, Sárospatak.
141. Szilágyi Benő főgimn. tanár, Sárospatak.
142. Szivós Géza nyug. Máv. ellenőr, Sárospatak.
143. Szöllőssi Béla dr. p. ü. titkár, Miskolc.
144. Szűk Ödön postaigazgató, Debrecen.
145. B. Szűcs Ferenc főgimn. tanár, Sárospatak.

146. Szűts István főisk. pénztári ellenőr, Spatak.
147. Tatár Lajos takarékpénztári igazgató, Spatak.
148. Tárczy Árpád főgimn. tanár, Sárospatak.
149. Telegdy Bertalan nyug. gimn. tanár, Nyírszöllős.
150. Tomory Pál ref. lelkész, Paszab.
151. Tomory Dezső ref. lelkész, Szabolcs.
152. Tóth Elek rendőrtanácsos, Sátoraljaújhely.
153. Tóth János ref. lelkész, Velezd.
154. Tóth Kálmán ref. lelkész, Komjáti.
155. Tóth Kálmán ref. lelkész, Tiszakarád.
156. dr. Tóth Erzsébet tanárnő, Sárospatak.
157. dr. Trócsányi József theol. tanár, Sárospatak.
158. Túry Sándor
159. Tarján Zoltán dr. rendőrfogalmazó, Miskolc.
160. Ujj János nyug. ref. lelkész, Felsőkázsmár.
161. Ujj Lajos ref. lelkész, Felsőkázsmár.
162. Urbán Barnabás főgimn. tanár, Sárospatak.
163. Verebélyi Barna ref. lelkész. Olaszliszka.
164. Veress Sándor dr. jegyző, Paszab.
165. Vitányi Dezső őrnagy, Miskolc.
166. Vitányi Miklós dr. ügyvéd, Szerencs.
167. Zboray Károly min. tanácsos, pénzügyi igazgató, Sátoraljaújhely.
168. Zombory Margitka, Sárospatak.
169. Zsiros József theol. tanár, Sárospatak.

A hős pataki diákok emléktáblájának leírása.

Az emléktábla a Főiskola kapu-boltívei alatt a balkézfelőli falban állíttatott fel. A nevek gyöngéden kékes árnyalatú s itt-ott alig észrevehető kék csíkozatú fehér márványtáblára vannak aranyos betűkkel vésve. Az első és második fehér márványtábla egymáshoz lévén illesztve szélessége 149 cm, magassága 238 cméter. A fehér márványtáblát barna viasz-szinű, enyhén hornyolt 18 cm. szélességű márványkeret veszi körül, mely a tetején görög templom homlokzata szerint háromszögben csúcsosodik. E keretet a második emléktábla beillesztésekor állították fel. A háromszögben felül „Pro Patria“ felírás tündöklük. A homlokzat

arany betűiből a következő mondás ragyog ki: „Hirdesse e márványlap a hazáért hősi halált halt pataki diákok dicső emlékét. 1914—1918.“ A felső emléktábla alján a következő felirat van: „Szébb jövőbe vetett reménnyel emelte az ősi kollégium élő diákjainak kegyelete.“ Az emléktábla aljába: „Örökké élnek, akik a hazáért estek el“ fölírat van bevésve. Mindkét emléktáblát legnagyobb részben a pataki diákok budapesti szövetségének áldozatkészsége hozta létre. Az első emléktábla leleplezési ünnepe: 1923 május 31., a másodiké: 1928 október 6.

Az első emléktábla hősi halottai:

1. Adriányi Árpád dr.
Bartha László
Bartha Ferdinánd
Bán Bálint
5. Csengery Béla
Dávid Lajos
Doktor Béla
Domonkos János
Farkas Endre
10. Gabriélsz László dr.
Galvács Imre
Gottesmann Lajos dr.
Horváth József
Kántor József
15. Komjáthy Zoltán
Kónya István
Kriston Lajos
Lakatos József
Hubay László
20. László Kálmán dr.
Leizerovits Ignác
Matusz István
Mádi Sándor
Michel Jenő
25. Miskolczi Simon János
Mokcsay Gyula
Molnár Hugó dr.

- Németh Béla
 Novák Ernő
 30. Nagy Imre Zsigmond dr.
 Nagy Sándor
 P. Nagy Ernő
 Reviczky Ádám
 Sáfrán Jenő
 35. Soltész Géza
 Soltész Lajos
 Soltész Tamás
 Sütő Kálmán
 ifj. Szapáry István gróf
 40. Schäffer Ede József
 Tóth Lajos
 Tóth Tibor
 Urbán Sándor
 Üszögh Lajos
 45. Veres Lajos
 Varga Antal
 Verebélyi Géza
 Bartha András
 Bodnár Ernő
 50. Bottka Béla
 Cseh Andor
 Eperjessy István
 Kiszely József
 Regéczy Lajos
 55. G. Nagy Aladár
 Horváth László
 57. Guttmann Arthur

A második emléktábla hősi halottai:

1. Árvay Jenő
 Baksay István
 Balogh Gyula dr.
 Balogh József
 5. Bazsó Dániel
 Beszterczey Béla
 Béky Sándor
 Galgóczy Bertalan
 Gasztgéber Pál

10. Greiner Dezső
Hegedűs István
Illyés Endre
Kiss Aladár
Kiss Antal
15. Könyves Andor
Köröskényi Béla
Kriston Kálmán
Lakatos Béla
Luby Béla
20. Lucskay Béla
Mészáros György
Mészáros József
Mészáros Sándor
Mokcsay Endre
25. Negyedi Szabó Jenő
Níkházy Andor
Palumby Lajos
Székely György
Várady József
30. Végh Zoltán
Vitek Géza Tivadar
32. Zsarnay István

Elkésett bejelentés folytán az emléktábláról lemaradt Kocsis József.

A titkári hivatal kéri mindazokat, akik még elesett pataki diákról tudnak, rövid életrajzi adatokkal jelentsék be hozzá. A bejelentendő nevek az emléktáblára vésetnek föl, az életrajzi adatok egy később kiadandó füzetben fognak megjelenni.

A második emléktáblára felvett hősi halott pataki diákok életrajzi adatai.

Közli: *Panka Károly dr.*

Árvay Jenő: szül. 1892-ben Nagyszöllősön. Az 1900-as években volt pataki diák. Mint a cs. és kir. 34. gyalogezred közvitéze, hősi halált halt az északi fronton 1918. tavaszán. Unokája volt néhai Árvay József kir. tanácsos, tanfelügyelőnek.

(*Árvay József közlése, Sashalom.*)

Baksay István. Elesett Kirlibabánál, gránát szakította szét a mellkasát.

(*Nagy Béla és Lehoczky Béla közlése, Sárospatak.*)

Balogh Gyula dr. szül. 1884-ben. 1904—1905-ben volt Patakon I. éves joghallgató. Beregszászon lett törvényszéki jegyző. A Kárpátokban tifuszban megbetegedett s hazaszállítása közben halt meg 1915-ben.

(*Sipos Zsigmond dr. közlése, Nagykantzsa.*)

Beszterczey Béla: szül. Alsóberecken, 1892 márc. 14-én Beszterczey Béla ref. lelkész és Szekeres Mária szülőktől. 1917-ben a miskolci 10-ik honvédezred önkéntese volt s 1918-ban a keleti harctérről sebesülten és betegen jött haza. Meghalt 1918. júl. 10-én Lőcsén s ott is van eltemetve.

(*Özv. Beszterczey Béláné közlése, Sátorajjájhely.*)

Gastgeber Pál hasonló nevű spataki mészáros fia, 1889-ben született Sárospatakon. A gimnázium öt osztályának elvégzése után a városházán vállalt állást, majd a Máv-hoz került. Mint póttartalékos honvéd mindjárt mozgósításkor bevonult a 65. gyalogezredbe és mint őrzetű került ki már az első hetekben a frontra, ahol hosszas küzdelmek és dicsőséges harcok után századával a Lodz felé nyomuló haderőkhöz osztatott be s e város előtt lefolyt harcokban lelte hősi halálát.

(*Kussbach Károly közlése, Sárospatak.*)

Illyés Endre 1915-ben a galíciai fronton sebesült meg. Meghalt 1920 májusában Beregardón, a háborúban szerzett betegségében.

Könyves Andor: a gimnázium öt osztályát és a tanítóképző-intézetet Patakon végezte. Azután migléczi tanító lett. Meghalt Jekaterinoszlavban, orosz fogságban.

(*Katona Géza és Nagy Sándor Béla közlése, Sárospatak.*)

Kiss Antal, Kiss Gyulának, a végardói gör. kath. lelkésznek fia, mint gimnáziumi tanuló, három évig tanult Sárospatakon, az 1916/17. tanévben pedig a főiskola jogakadémiájára volt beiratkozva, hol 1918-ban az első alapvizsgát letette. Katonának 1915 május 15 én 20 éves korában sorozták be. Ezen időtől, mint a cs. és kir. 65. gyalogezred önkéntese az északi fronton több ütközetben vett részt, végtére Galiciában, Halics környékén, felderítő szolgálat alkalmával, egy kozák robbanó golyójától a bal karján súlyosan megsebesülve harcképtelenné vált. 1918 ban mint kiképző tiszt működött Munkácson, itt súlyos spanyol-betegséget kapott és ez a betegség a katonai szolgálatok alatt szerzett és nagyon is elhanyagolt tüdőcsúcshurutját akuttá fejlesztette úgy, hogy leszerelés után már mint tüdősorvadásban szenvedő került haza és csaknem egy évi súlyos betegsége után meghalt, mint tartalékos hadnagy, 1919. év október 17 én. A végardói temetőben nyugszik. — Tulajdonosa volt a bronzéremnek, a kis- és nagyezüst kitüntetéseknek.

(*Kiss Gyula közlése, Sárospatak.*)

Kriston Kálmán : szül. 1894 nov. 8-án Kőrösladányban (Békés vm.) 1913-ban iratkozott be Sárospatakon a jogi fakultásra s mint katona tette le az első alapvizsgát 1915 januárjában. A világháború kitörésekor önként jelentkezett katonának s 1914 okt. 1-én Losoncra vonult be, ahonnan 1915 ápr. 12-én ment ki a bukovinai harctérre. Mint zászlós részt vett a kárpáti nehéz harcokban május 30-ig s az ott szerzett betegségében halt meg 1915. okt. 22-én a munkácsi katonai kórházban. A munkácsi ref. temetőben temették el a hőst megillető katonai pompával.

(*Horkay László közlése, Sárospatak.*)

Lakatos Béla szül. 1893-ban Szatmárnémetiben, Lakatos Dániel és Vincik Terézia szülöktől. 1912 és 1913. években hittanhallgató volt Sáros-

patakon. Hősi halált halt, mint tüzérezszlós az orosz fronton, Lucknál 1916 június havában.

(*Katona Géza közlése, Sárospatak.*)

Luby Béla, I. o. tanulót a Gortvay-ház kapujában agyonlőtték a csehek, mikor a vörösök elől Ujhely felé menekültek.

(*Harsányi István közlése, Sárospatak.*)

Lucskay Béla, III. éves joghallgató, szül. Apagyon (Szabolcsm.) 1891. szept. 19 én. Atyja: Lucskay János cibakházai áll. isk. igazgató tanító, anyja: Ardey Deborah. A világháború kitörésekor, mint tartalékos kadett-őrmester a komáromi 12. gyalogezredhez vonult be s szept. elején önként jelentkezett a harctérre induló menetszázadba. Részt vett az orosz harctéren számos ütközetben, ahol vitézségével tűnt ki. Fogságba került bajtársai értesítése szerint hősi halált halt az Ivangorod előtti harcokban Cernylas község közelében 1914. okt. 26-án. A veszteségi lajstromban eltűntnek van jelezve.

(*Lucskay János közlése, Cibakháza.*)

Mészáros György, szül. Potokon (Galicia) 1888 ban. A gimnázium nyolc osztályát Patakon végezte 1898—1906-ig. Az érettségi után a selmecbányai bányászati és erdészeti főiskola hallgatója lett, ahol 1910-ben bányamérnöki oklevelet szerzett. Azután egy lengyelországi petróleumbányánál kapott üzemvezetői állást. A világháború kitörésekor bevonult a 3. cs. és kir. vartüzérezredhez, mint tart. hadapród s Przemysl várában teljesített szolgálatot. 1915 márciusában Przemysl elestekor már mint t. hadnagy jutott orosz fogságba s előbb az orenburgi, majd a csittai (Sziberia) fogolytáborba került s ott halt meg 1920-ban.

Mészáros József, előbbinek az öccse, szül. 1893 ban. 1903—1906-ig volt a pataki főiskola növendéke. 1914 augusztusában vonult be a csepini (Horvátország) tábori tüzérezredhez, mint

önkéntes s innen 1915 elején a varazsdi 16. sz. cs. és kir. gyalogezredhez helyeztette át magát, ahonnan 1915 szept. elején a harctérre került. Mindössze két rohamban vett részt. Az első roham után aranyvitézségi éremmel való kitüntetésre terjesztették föl, két héttel utóbb a második rohamban 1915 októberében azonban eltűnt. A kutatások során kiderült, hogy tüdőlővéssel eszméletlen állapotban orosz hadifogságba került s az oroszok parasztszekeren Kiew felé szállították. Azonban Kiewbe vagy más orosz kórházba nem jutott el, mert a Vöröskereszt-Egylet kutató osztálya nem találta nyomát sehol sem. Így valószínűleg útközben halt meg s kísérői valahol az útszélen temették el. Miután 1923-ig életjelt nem adott magáról s a szorgos kutatások sem vezettek semmi eredményre, az illetékes drohobyczi kerületi törvényszék 1923-ban holtta nyilvánította.

(Mészáros István közlése, Bpest.)

Mokcsay Endre: született 1870-ben Ungvármegye Mogyorós nevű községében, református szülőktől. Atyja Mokcsay Gábor, anyja Böszörményi Borbála volt. A középiskola négy osztályát a sárospataki gimnáziumban végezte. Ekkor Ungvármegye a gróf Buttler-féle ingyenes alapítványi helyre, a Ludovika Akadémiába küldte. Fogarasiól vonult az orosz harctérre, mint a 23-ik honvéd gyalogezred alezredese. Állandóan az orosz harctéren küzdött s itt lépett elő a 31-ik honvéd gyalogezred helyettes parancsnokává. Több hónapi harctéri szolgálat után olyan súlyos betegségbe esett, hogy a hadvezetőség, akarata ellenére hazaküldte pihenni azzal, hogy a harctérre ne is vonuljon vissza. Mokcsay alezredes — betegsége dacára azonban — szinte kieroszakolta, hogy újból a harctérre küldjék. Elesett Lublin alatt 1916. július 22-én egy srápnél szilánk által, mely az agyvelejébe furódva akkor oltotta ki az életét, amikor éppen harcra tüzelte katonáit. Hitvese, Dániel Irén, holttestét hazahozatta s Fogarason temettette el.

(Mokcsay Zoltán dr. közlése, Hódmezővásárhely.)

Palumby Lajos: szül. 1897. január 23-án Salgótarjánban. 1908—1913-ban volt a pataki főgimnázium növendéke. 1916-ban vonult be katonának a 16. honvéd gyalogezredhez Besztercebányára. 1918. június havában ment ki az olasz frontra egy gépfegyveres rohamszakasszal s a Piave melletti harcokban esett el 1918-ban.

(*Palumby Sándor közlése, Mád.*)

Székely György, Dr. Székely György akad. tanár fia: szül. Sárospatakon, 1896. év március hó 8 án. Elemi iskoláit és az I. gimnáziumot Sárospatakon, a többi pedig Budapesten végezte. 1914-ben jogot hallgatott. Katonának 1915. májusban vonult be az I. honvéd gyalogezredhez. A harctérre 1916. jan. havában ment ki s ezredével a 40. hadosztályba volt beosztva. Hősi halált halt 1916. július 7-én, midőn szakaszát, mint zászlós rohamra vezette a Lapul hegyen levő orosz állások ellen. Kírlibabánál alussza örök álmát.

(*Székely József közlése, Budapest.*)

Végh Zoltán, szül. Berkeszen (Szabolcs vm.) 1892. jan. 30 án. A gimnázium nyolc osztályát Sárospatakon végezte. A mozgósításkor önként jelentkezett katonának s a cs. és kir. 5. gyalogezredbe osztották be. 1915. febr. havában került a harctérre s csapata 1916 aug. 31-én Horozankánál (Galiciában) az oroszok által hátba támadtatván, hátgerinclövésrel hadifogságba került. Az oroszok Moszkvába szállították s ott váltotta meg szenvedéseitől a halál! 1916. szept. 19-én.

Haláláról Brandström Elsa svéd nővér 1916 szept. 21-én a következő levélben értesítette le-sújtott anyját:

„Én állottam fiának halálos ágyánál szept. 19-én. Oly csendesen, oly szépen s minden halálküzdelem nélkül halt meg és oly elégedetten, mosolygott, amikor mondtam, hogy az ő utolsó üdvözlését eljuttatom Önhöz.

Egy moszkvai katonai, a 16. számú helyőrségi kórházban úgy az orosz orvosok, mint a

saját szanitéc katonái részéről igen gondos ápolásban részesült. Az utóbbi napokban már csak folyadékot vett magához. Én hordtam neki gyümölcslevet.

Isten segítse Önt ezt a nagy fájdalmat elviselni s ne feledje, hogy az Ön fia most már minden szenvedésen túl van.“

Vitek Géza Tivadar. A gimnázium I—III. osztályait az 1901—1904. iskolai években Sárospatakon végezte. A háború kitörésekor bevonult a 65. gyalogezredhez, melynek legelső menetakulatával az orosz harctérre ment. A tomasovi ütközetben 1914. aug. 29 én látták utoljára. Azóta szülei semmi hírt sem kaptak felőle s így bizonyosra vehető, hogy ebben az ütközetben lelte hősi halálát.

(*Kussbach Károly közlése, Sárospatak.*)

*Hiszünk törhetetlenül az Igazság diadalában,
a Magyar Husvét eljövetelében.*

Ámen!

TARTALOM.

	Oldal
Bövezető. <i>Novák Sándor</i> ...	3
Üdvözlő táviratok. <i>Gróf Bethlen István</i>	10
<i>Gróf Klebelsberg Kunó</i>	11
Nagy találkozó. <i>Dr. Mátyás Ernő</i>	11
Október 6.-án. <i>Zsiros József</i>	15
Ünnepi beszéd. <i>Vitéz Somody János dr.</i>	17
Üdvözlő beszéd. <i>Dr. Mátyás Ernő</i> .	21
Kazinczy Gábornak üdvözlés. <i>Dr. Mátyás Ernő</i>	22
Kazinczy Gábor székvoglalója	23
Pálóczi Horváth Zoltán dr. ünnepi beszéde...	27
A mai pataki diákok üdvözlete. <i>Darányi Lajos</i>	32
Riadó. <i>Bodnár István</i>	34
A főiskola jelen céljairól. <i>Marton János</i> .	36
Ima. <i>Enyedy Andor</i>	44
A P. D. O. Sz.-nek tisztikara.	45
A P. D. O. Sz. alakuló gyűlésének résztvevői	47
Az emléktábla leírása.	51
A második emléktáblára felvett hősi halott pataki diákok életrajzi adatai.	54

